

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет
Факультет бізнесу та права
Кафедра економіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»

Напрями економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування у регіоні (на матеріалах Волинської області)

спеціальність 051 Економіка

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Економіка»

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
Групи ЕКмз-21
МОСТЮК Дарія Ігорівна

(підпис)

Керівник:
К.е.н., доцент
ДЗЯМУЛИЧ Микола Іванович

(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.
Кандидат економічних наук, доцент
Гарант освітньої програми:
Дзямулич М.І.

(підпис)

Луцьк – 2025 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу та права

Кафедра економіки

Ступінь вищої освіти: магістр

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 051 Економіка

Освітня програма: «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки
проф. Шубалий О.М.

«__» _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

МОСТЮК Дарія Ігорівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи

Напрями економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування у регіоні (на матеріалах Волинської області)

Керівник роботи: Дзямулич М.І.

затверджені наказом закладу вищої освіти від «15»квітня 2025 р.№220/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «09» грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи матеріали статистичної звітності Головного управління статистики у Волинській області, законодавчі та нормативні акти з питань регулювання економічної діяльності, монографії, посібники, підручники, періодичні та спеціалізовані наукові видання згідно затвердженої теми дослідження

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади дослідження економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування

РОЗДІЛ 2. Аналіз та оцінка економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування у Волинській області

РОЗДІЛ 3. Напрями економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування у регіоні

ВИСНОВКИ

ДОДАТКИ. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу:

1. Аналіз підходів до розуміння сутності сфери тимчасового розміщування й харчування

2. Функціональна специфіка сфери тимчасового розміщування й організації харчування

3. Особливості управління підприємствами тимчасового розміщування у країнах світу

4. Динаміка кількості підприємств сфери розміщення й організації харчування у регіоні

5. Зміна частки підприємств тимчасового розміщення у Волинській обл. за 2010-2023 рр.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
1 розділ	доц. Дзямулич М.І.		
2 розділ	доц. Дзямулич М.І.		
3 розділ	доц. Дзямулич М.І.		
Висновки	доц. Дзямулич М.І.		

7. Дата видачі завдання «15» квітня 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Обґрунтування теми	до 15.04.2025	
2.	Огляд літератури із досліджуваної проблеми	до 01.05.2025	
3.	1 розділ	до 01.07.2025	
4.	2 розділ	до 15.10.2025	
5.	3 розділ	до 15.11.2025	
6.	Висновки	до 25.11.2025	
7.	Формування списку використаних джерел	до 27.12.2025	
8.	Формування додатків	до 02.12.2025	
9.	Оформлення ілюстративного матеріалу	до 05.12.2025	
10.	Нормоконтроль	до 07.12.2025	
11.	Інструментальна перевірка на академічний плагіат	до 08.12.2025	
12.	Представлення кваліфікаційної роботи магістра до захисту	до 09.12.2025	

Здобувач вищої освіти

_____ (МОСТЮК Д. І.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (ДЗЯМУЛИЧ М. І.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Мостюк Д. І. Напрями економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування у регіоні (на матеріалах Волинської області). – Кваліфікаційна робота магістра на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота магістра за спеціальністю 051 Економіка, освітня програма «Економіка». Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2025.

Мета кваліфікаційної роботи магістра полягає у обґрунтуванні напрямів економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування регіону та підвищення їх ефективності та економічної стійкості. Об'єктом дослідження є підприємства сфери тимчасового розміщування й організації харчування Волинської області. Предмет дослідження – сукупність економічних відносин у сфері тимчасового розміщування й організації харчування регіону, що визначають напрями їх економічного розвитку. У роботі використано такі методи наукового дослідження: аналізу, синтезу, порівняння, логічного узагальнення.

У першому розділі досліджено економічну специфіку функціонування підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування, визначено показники економічної ефективності сфери гостинності, а також розглянуто закордонний досвід управління підприємствами даної сфери.

Другий розділ містить аналіз кількості підприємств та чисельної працівників сфери тимчасового розміщування і організації харчування. Проведено аналіз витрат на персонал та оцінку ефективності економічного розвитку даних підприємств.

У третьому розділі визначено концептуальні засади підвищення економічної ефективності підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування, а також запропоновано шляхи покращення економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування регіону.

У висновках підсумовано результати дослідження.

Ключові слова: економічний розвиток; підприємства сфери послуг; тимчасове розміщування; організація харчування; регіональна економіка.

ANNOTATION

Mostiuk D. I. Directions of economic development of enterprises in the field of temporary accommodation and catering in the region (on materials of the Volyn region). – Manuscript.

Qualification work of master in the specialty 051 Economics, educational program "Economics". Lutsk National Technical University. Luck, 2025.

The purpose of the master's qualification work is to substantiate the directions of economic development of enterprises in the field of temporary accommodation and catering in the region and to increase their efficiency and economic sustainability. The object of the study is enterprises in the field of temporary accommodation and catering in the Volyn region. The subject of the study is the set of economic relations that are formed in the activities of enterprises in the field of temporary accommodation and catering in the region and determine the directions of their economic development. The following methods of scientific research were used in the work: analysis, synthesis, comparison, generalization.

The first section examines the economic specifics of the functioning of enterprises in the field of temporary accommodation and catering, determines indicators of economic efficiency in the hospitality sector, and also considers foreign experience in managing enterprises in this field.

The second section contains an analysis of the number of enterprises and the number of employees in the temporary accommodation and catering sector. An analysis of personnel costs and an assessment of the effectiveness of the economic development of these enterprises are carried out.

The third section defines the conceptual principles for increasing the economic efficiency of enterprises in the field of temporary accommodation and catering, and also proposes ways to improve the economic development of enterprises in the field of temporary accommodation in the region.

The conclusions summarize the results of the study.

Keywords: economic development; service enterprises; temporary accommodation; catering; regional economy.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ТИМЧАСОВОГО РОЗМІЩУВАННЯ Й ОРГАНІЗАЦІЇ ХАРЧУВАННЯ	11
1.1. Економічна специфіка функціонування підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування	11
1.2. Показники економічної ефективності сфери гостинності	15
1.3. Закордонний досвід управління підприємствами сфери тимчасового розміщування й організації харчування	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ТИМЧАСОВОГО РОЗМІЩУВАННЯ Й ОРГАНІЗАЦІЇ ХАРЧУВАННЯ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ	27
2.1. Аналіз кількості підприємств та чисельної працівників сфери тимчасового розміщування і організації харчування	27
2.2. Аналіз витрат на персонал підприємств сфери тимчасового розміщування і організації харчування у регіоні	35
2.3. Оцінка ефективності економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування і організації харчування	39
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ТИМЧАСОВОГО РОЗМІЩУВАННЯ Й ОРГАНІЗАЦІЇ ХАРЧУВАННЯ У РЕГІОНІ	48
3.1. Концептуальні засади підвищення економічної ефективності підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування	48
3.2. Шляхи покращення економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й харчування регіону	55
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ	68

ВСТУП

Актуальність теми. Останнім часом спостерігається постійне зростання ролі підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування у формуванні економічного потенціалу регіонів та забезпеченні їх ділової активності. Для Волинської області дана сфера має особливе значення, оскільки поєднує прикордонне розташування, транзитні потоки, внутрішню мобільність населення та розвиток малого і середнього підприємництва. В умовах структурних змін регіональної економіки підприємства сфери гостинності стикаються з необхідністю адаптації до змін попиту, зростання витрат, посилення конкуренції та обмеженості фінансових ресурсів, що актуалізує пошук економічно обґрунтованих напрямів розвитку.

Недостатня узгодженість стратегічних рішень на рівні окремих підприємств із регіональними можливостями стримує підвищення ефективності їх діяльності та використання внутрішнього потенціалу. У зв'язку з цим виникає потреба у комплексному дослідженні економічних умов функціонування підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування Волинської області. Разом з тим, належна оцінка результатів їх господарської діяльності та формування практичних напрямів розвитку, орієнтованих на зміцнення економічної стійкості можуть забезпечити для даних підприємств посилення рівня їх конкурентоспроможності у регіональному вимірі.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування напрямів економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування регіону та підвищення їх ефективності та економічної стійкості. Для її досягнення виникає необхідність вирішення таких завдань:

- дослідити економічну специфіку функціонування підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування;

- визначити показники економічної ефективності підприємств сфери гостинності;
- розглянути закордонний досвід управління підприємствами сфери тимчасового розміщування й організації харчування;
- провести аналіз кількості підприємств та чисельної працівників сфери тимчасового розміщування і організації харчування;
- провести аналіз витрат на персонал підприємств сфери тимчасового розміщування і організації харчування у регіоні;
- здійснити оцінку ефективності економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування і організації харчування;
- сформулювати концептуальні засади підвищення економічної ефективності підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування;
- визначити шляхи покращення економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й харчування регіону.

Об'єктом дослідження є підприємства сфери тимчасового розміщування й організації харчування Волинської області.

Предметом дослідження – сукупність економічних відносин у сфері тимчасового розміщування й організації харчування регіону, що визначають напрями їх економічного розвитку.

Гіпотеза дослідження базується на тому, що на основі вивчення теоретичних та прикладних аспектів й проведення комплексного аналізу проблем сфери тимчасового розміщування й організації харчування регіону можна запропонувати комплекс заходів та інструменти стимулювання економічного розвитку підприємств даної галузі на прикладі окремого регіону.

Методи дослідження. При виконанні кваліфікаційної роботи для виконання поставлених завдань було використано комплекс загальнонаукових та спеціалізованих методів наукових економічних досліджень, а саме.

- метод аналізу застосовувався для детального дослідження економічних показників діяльності підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування Волинської області;

– метод синтезу використовувався для поєднання результатів проведеного аналізу в цілісну систему узагальнених висновків, що дозволило сформулювати комплексне бачення економічного стану підприємств досліджуваної сфери, взаємозв'язків між окремими показниками та умовами їх функціонування;

– метод порівняння застосовувався для зіставлення показників діяльності підприємств у динаміці та між окремими групами суб'єктів господарювання сфери тимчасового розміщування й організації харчування, що дало змогу виявити відмінності у рівні економічних результатів підприємств даної сфери;

– метод логічного узагальнення використовувався для формулювання підсумкових висновків і практичних рекомендацій за результатами дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів. У роботі отримано ряд нових наукових результатів, зокрема:

удосконалено:

– розуміння сутності поняття «сфера тимчасового розміщування й організації харчування»;

дістали подальшого розвитку:

– концептуальні засади підвищення економічної ефективності підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування.

Інформаційною базою дослідження стали матеріали регіональної статистичної звітності, законодавчі та нормативні акти з питань регулювання економічної діяльності, монографії, посібники, підручники, періодичні та спеціалізовані наукові видання згідно затвердженої теми кваліфікаційної роботи.

Практичне значення одержаних результатів. Запропоновані концептуальні засади підвищення ефективності функціонування підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування відзначаються актуальністю і достовірністю одержаних результатів та можуть бути використані у практичній діяльності даних підприємств.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота магістра є самостійно виконаною науковою працею, відповідно до мети та завдань якої сформовано-теоретико-методичні засади, висновки та пропозиції щодо підвищення ефективності функціонування підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування. Під час виконання кваліфікаційної роботи магістра було використано інструменти штучного інтелекту для редагування та форматування першого розділу та першого пункту третього розділу дослідження як допоміжний засіб для пошуку ідей, уточнення формулювань та опрацювання літературних джерел. Усі висновки, твердження та результати дослідження належать автору та ґрунтуються на власному аналізі, а отримані результати від генеративного штучного інтелекту були перевірені на достовірність та відповідність академічній доброчесності.

Апробація результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи були апробовані на міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (Луцьк, 5 грудня 2025 р.).

Публікації. Основні теоретико-методологічні положення і практичні результати дослідження викладені в 1 тезах доповідей конференції загальним обсягом 0,18 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладений на 64 сторінках комп'ютерного тексту, в тому числі 20 рисунків та 6 таблиць. Список використаних джерел складається з 30 найменувань і представлений на 3 сторінках. Робота містить 3 додатки, викладених на 3 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ТИМЧАСОВОГО РОЗМІЩУВАННЯ Й ОРГАНІЗАЦІЇ ХАРЧУВАННЯ

1.1. Економічна специфіка функціонування підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування

Економічна специфіка функціонування підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування визначається поєднанням ринкових механізмів попиту і пропозиції з особливостями виробництва та споживання послуг. При цьому на відміну від сфери матеріального виробництва, результат діяльності таких підприємств має нематеріальний характер і споживається безпосередньо в момент його надання, що обмежує можливості накопичення запасів і зумовлює високу залежність фінансових результатів від коливань попиту в часі.

Важливою економічною ознакою даної сфери є значна частка постійних витрат у структурі собівартості. Утримання номерного фонду, виробничих приміщень, обладнання, а також забезпечення мінімального рівня персоналу формують витрати, які майже не залежать від обсягів реалізації. За таких умов рівень завантаженості стає ключовим фактором рентабельності. Водночас навіть незначні зміни попиту можуть суттєво впливати на фінансові результати підприємств. Тому функціонування підприємств даної сфери характеризується високою трудомісткістю та значною залежністю від якості управління людськими ресурсами. При цьому саме праця персоналу безпосередньо формує споживчу цінність послуги, що підсилює роль витрат на оплату праці. Водночас продуктивність праці таких підприємств складно стандартизувати, що ускладнює планування витрат і доходів.

Ще однією специфічною рисою підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування є їх підвищена чутливість до

регіональних економічних умов. Локалізація попиту, платоспроможність споживачів, транспортна доступність і ділова активність регіону безпосередньо впливають на обсяги реалізації послуг. У таких умовах економічна стійкість підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування формується не лише за рахунок внутрішньої ефективності, але й через здатність адаптувати цінову, витратну та організаційну політику до змін ринкового середовища.

Таким чином, виходячи із наведеної специфіки оцінимо наукові підходи щодо розуміння сутності сфери тимчасового розміщування й організації харчування (табл. 1.1).

Таблиця 1.1. – Аналіз наукових підходів до розуміння сутності сфери тимчасового розміщування й організації харчування

Автор	Визначення
1	2
М. Г. Бойко, Л. М. Гопкало	«Сфера тимчасового розміщування й організації харчування – це система зі створення комфортного перебування подорожуючого поза місцем постійного проживання, до якої входять: послуги розміщення, харчування, додаткові послуги необхідні проживаючому для повноцінної життєдіяльності» [5].
М. В. Гакова	«Сфера тимчасового розміщування й організації харчування – це всі галузі економіки, пов’язані з обслуговуванням людей через спеціалізовані підприємства, причому вважаємо, що принцип гостинності об’єднує всі ці сфери в єдине ціле, будучи їхнім спільним детермінантом» [8].
О. В. Дишкантюк	«Сфера тимчасового розміщування й організації харчування – це система економічних та організаційно-економічних відносин, що виникають між суб’єктами індустрії гостинності та логістично пов’язаних з нею галузей суспільного виробництва, що спеціалізуються на наданні проміжних і кінцевих послуг в цій сфері» [14].
Г. О. Кувіка, Л. М. Черчик	«Сфера тимчасового розміщування й організації харчування – це складна поліфункціональна соціо-еколого-економічна система, яка поєднує сукупність видів діяльності, покликаних задовольняти різноманітні індивідуальні та суспільні туристично-рекреаційні та супутні потреби, що забезпечує підвищення якості життя і розвиток економіки» [17].

Продовження табл. 1.1

1	2
М. П. Мальська, І. Г. Пандяк	«Сфера тимчасового розміщування й організації харчування – це комплекс галузей, головне завдання яких пов’язується з обслуговуванням туристів під час їхнього перебування поза місцем їх постійного проживання» [19].
Д. В. Нагернюк, Л. Г. Коваленко	«Сфера тимчасового розміщування й організації харчування – це складний економічний, соціальний, культурний, психологічний феномен, універсальна категорія повсякденно-побутової культури, відображеної у національних традиціях, толерантності і турботі про гостей» [21].

Як бачимо, на практиці існує значна різноманітність підходів щодо розуміння сутності та специфіки функціонування сфери тимчасового розміщування й організації харчування. Це пов’язано із особливостями її операційної діяльності та тривалістю обороту коштів. Тому ми пропонуємо узагальнення визначення, що характеризує дану галузь господарської діяльності. Сфера тимчасового розміщування й організації харчування – це сукупність підприємницьких видів діяльності, спрямованих на надання послуг короткострокового проживання та забезпечення споживачів готовими до споживання стравами і напоями, які формують завершений сервісний продукт, орієнтований на задоволення побутових, ділових і соціально-економічних потреб населення та відвідувачів у конкретному просторово-часовому середовищі.

Таким чином, функціональна специфіка сфери тимчасового розміщування й організації харчування полягає у безперервному забезпеченні споживачів комплексом взаємопов’язаних послуг, що поєднують проживання, харчування та супровідні сервісні операції. Діяльність підприємств цієї сфери орієнтована на одночасне виконання виробничих, обслуговуючих і організаційних функцій, де процес створення послуги нерозривно пов’язаний із її споживанням. Висока інтенсивність контактів із клієнтами зумовлює потребу у чіткій координації внутрішніх процесів, гнучкому реагуванні на зміну запитів і забезпеченні стабільної якості обслуговування. Особливістю є також циклічність

навантаження, що потребує оперативного перерозподілу ресурсів і персоналу для підтримання ефективного функціонування підприємств (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Функціональна специфіка сфери тимчасового розміщування й організації харчування

Джерело: сформовано автором на основі [30]

Взаємодія операційно-сервісної організації діяльності та ресурсно-функціонального забезпечення формує цілісну логіку функціонування підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування.

Операційно-сервісна складова визначає вимоги до швидкості, безперервності та якості надання послуг, тоді як ресурсно-функціональне забезпечення створює матеріальну, кадрову та організаційну основу для реалізації цих вимог. Ефективність сервісних процесів безпосередньо залежить від стану номерного і виробничого фонду, рівня підготовки персоналу та узгодженості внутрішніх стандартів роботи. Водночас інтенсивність обслуговування і коливання навантаження зумовлюють необхідність гнучкого використання ресурсів, оптимізації робочого часу та оперативного перерозподілу матеріальних і трудових потоків. Порушення балансу між цими складовими призводить до зниження якості послуг або зростання витрат, тоді як їх узгоджена взаємодія забезпечує стабільність процесів, економічну результативність і здатність підприємств адаптуватися до змін умов функціонування.

Таким чином, приходимо до висновку, що підприємства сфери тимчасового розміщування й організації харчування функціонують як складна економічна система, у якій поєднуються сервісна орієнтація, ресурсна обмеженість і висока залежність від зовнішнього середовища. Узагальнення теоретичних підходів дозволяє розглядати цю сферу не лише як сукупність окремих видів діяльності, а як цілісний сегмент регіональної економіки, результативність якого визначається рівнем узгодженості внутрішніх процесів і здатністю адаптації до змін ринкової кон'юнктури.

Встановлено, що економічна результативність підприємств безпосередньо пов'язана з балансом між операційно-сервісними процесами та ресурсно-функціональним забезпеченням. Саме їх взаємодія формує передумови стабільності, раціонального використання ресурсів і підтримання необхідного рівня якості послуг. Недостатня узгодженість між цими складовими трансформується у фінансові втрати, тоді як їх системна інтеграція створює можливості для підвищення ефективності діяльності, що є основою для обґрунтування практичних управлінських рішень діяльності підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування.

1.2. Показники економічної ефективності підприємств сфери гостинності

В сучасних умовах господарювання існує об'єктивна необхідність формування специфічної системи показників економічної ефективності підприємств сфери гостинності, яка обумовлюється особливостями їх функціонування як ринкових суб'єктів, діяльність яких поєднує у собі сервісну орієнтацію з жорсткими економічними обмеженнями. На відміну від галузей матеріального виробництва, результат діяльності таких підприємств має нематеріальний характер, не накопичується у вигляді запасів і реалізується в умовах високої мінливості попиту. За цих умов традиційні узагальнені фінансові показники не дають повного уявлення про реальний рівень ефективності використання ресурсів і не дозволяють своєчасно виявляти економічні диспропорції.

Висока частка постійних витрат у структурі собівартості зумовлює критичну залежність фінансових результатів від рівня завантаженості номерного фонду, виробничих потужностей, персоналу тощо. При цьому навіть незначні коливання обсягів реалізації можуть суттєво впливати на прибутковість, що підвищує значення показників, здатних відображати взаємозв'язок між доходами, витратами та використанням ресурсів. В даному контексті система показників економічної ефективності виступає інструментом кількісного вимірювання результатів управлінських рішень і дозволяє оцінити, наскільки раціонально підприємство трансформує наявні ресурси у фінансові результати.

Додатковим чинником, що визначає необхідність достовірної оцінки ефективності є загалом трудомісткий характер діяльності підприємств сфери гостинності. Значна частка витрат на оплату праці та складність стандартизації продуктивності персоналу зумовлюють потребу у показниках, які відображають віддачу трудових ресурсів, співвідношення між витратами на персонал і отриманими доходами, а також ефективність організації внутрішніх

бізнес-процесів. Без такої системи оцінювання управління витратами підприємств сфери гостинності набуває фрагментарного характеру та втрачає аналітичну обґрунтованість.

Крім того, необхідно враховувати той факт, що підприємства сфери гостинності функціонують у тісному зв'язку з регіональним економічним середовищем, який посилює вплив зовнішніх чинників на результати їх діяльності. Дієва система показників економічної ефективності дозволяє відокремити внутрішні резерви зростання від впливу зовнішніх умов, забезпечуючи основу для порівняльного аналізу, планування та стратегічного вибору. Таким чином, формування такої системи є необхідною передумовою підвищення економічної результативності, стійкості та конкурентоспроможності підприємств сфери гостинності.

З практичної точки зору у системі показників економічної ефективності підприємств сфери гостинності повинні враховуватися ключові практичні аспекти їх операційної діяльності, що безпосередньо впливають на фінансові результати та стійкість функціонування. Насамперед це рівень завантаженості номерного фонду та виробничих потужностей, який відображає інтенсивність використання основних активів і визначає здатність підприємства покривати постійні витрати. Важливим операційним моментом є структура доходів за видами послуг, що дозволяє оцінити ефективність окремих напрямів діяльності та виявити найбільш результативні сегменти.

Суттєву увагу необхідно також приділяти витратам операційного характеру, зокрема співвідношенню змінних і постійних витрат, рівню витрат на одиницю наданої послуги, а також контролю витрат на утримання інфраструктури. Окремий блок показників повинен бути пов'язаний з використанням трудових ресурсів: продуктивністю праці персоналу, витратами на оплату праці у розрахунку на дохід та ефективністю організації робочого часу тощо. Це дає змогу оцінити не лише економічну, а й організаційну результативність операційних процесів.

Також у такій системі потрібно враховувати показники оборотності та тривалості операційного циклу, що характеризують швидкість перетворення витрат у доходи. У сукупності такі показники повинні відображати реальні процеси щоденної діяльності підприємств сфери гостинності та забезпечувати аналітичну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Система показників ефективності підприємств сфери гостинності

Джерело: [19]

Як бачимо, ефективність розглянутої системи показників економічної результативності підприємств сфери гостинності полягає в її здатності відображати реальні процеси формування економічних результатів у логіці

раціонального використання обмежених ресурсів. Така система створює аналітичний простір, у межах якого управлінські рішення можуть оцінюватися не інтуїтивно, а на основі чітких кількісних і якісних орієнтирів, що підвищує передбачуваність наслідків господарських дій.

Комплексний характер системи дозволяє поєднати короткострокову операційну результативність із довгостроковою економічною стійкістю. Вона забезпечує можливість виявлення прихованих диспропорцій між доходами, витратами та навантаженістю ресурсів ще на ранніх етапах, коли коригування діяльності потребує мінімальних витрат. У цьому сенсі система виступає не лише інструментом оцінювання, а й механізмом попередження неефективних рішень. Важливою перевагою системи є її здатність забезпечувати порівнянність результатів у часі та між окремими підприємствами, що створює основу для внутрішнього контролю та обґрунтованого планування. Це особливо значуще для сфери гостинності, де коливання попиту та нерівномірність навантаження можуть спотворювати загальне уявлення про реальний економічний стан без належної аналітичної інтерпретації.

Відповідно, поєднання кількісних і якісних вимірів підсилює управлінську цінність системи, оскільки дозволяє враховувати не лише фінансовий результат, а й ефективність організації процесів і здатність підприємства реагувати на зміну умов функціонування. У підсумку така система показників формує надійну основу для підвищення економічної результативності, обґрунтованого розвитку та зміцнення позицій підприємств сфери гостинності в регіональному економічному середовищі.

Для розширеної оцінки ефективності господарської діяльності підприємств сфери гостинності доцільно також застосовувати показники, які відображають собою більш глибокі аспекти функціонування та управління. Зокрема, можуть використовуватися індикатори стійкості грошових потоків, які характеризують здатність підприємства підтримувати поточну платоспроможність за умов нерівномірних надходжень доходів. Важливу роль відіграють і показники операційного ризику, що дають змогу оцінити чутливість фінансових

результатів до змін обсягів реалізації та структури витрат. Окрему аналітичну цінність мають показники ефективності використання інфраструктури, які дозволяють визначити доцільність масштабів матеріально-технічної бази та рівень її відповідності фактичному попиту. Доцільним є також використання індикаторів внутрішньої узгодженості бізнес-процесів, що відображають стабільність виконання операцій, ритмічність діяльності та рівень організаційної дисципліни.

Крім того, можуть застосовуватися показники економічної гнучкості, які характеризують здатність підприємства оперативно змінювати структуру діяльності, асортимент послуг і режим використання ресурсів. У сукупності такі показники доповнюють традиційні підходи до оцінювання та дозволяють сформувати більш повне уявлення про реальну ефективність і потенціал розвитку підприємств сфери гостинності.

Таким чином, приходимо до висновку, що оцінювання економічної ефективності підприємств сфери гостинності потребує системного підходу, орієнтованого на врахування багатовимірного характеру їх господарської діяльності. При цьому ефективність у даній сфері не може бути зведена до окремих фінансових результатів, а формується як результат узгодженої дії операційних, ресурсних та організаційних рішень.

Визначена логіка формування системи показників створює аналітичні передумови для комплексного контролю діяльності підприємств, забезпечує можливість своєчасного виявлення внутрішніх диспропорцій і визначення резервів зростання. Її застосування сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень, оскільки дозволяє поєднати оцінку поточних результатів із аналізом здатності підприємства підтримувати економічну стійкість у середньо- та довгостроковій перспективі. Практичне використання даної системи індикаторів формує можливості їх використання як інструменту внутрішнього аналізу, планування та порівняльної оцінки діяльності підприємств сфери гостинності на регіональному рівні.

1.3. Закордонний досвід управління підприємствами сфери тимчасового розміщування й організації харчування

Необхідність вивчення закордонного досвіду управління підприємствами сфери тимчасового розміщування й організації харчування зумовлюється високим рівнем конкуренції та складністю економічних процесів, у межах яких функціонують ці підприємства. У країнах із розвинутою сферою гостинності сформувалися управлінські підходи, що ґрунтуються на раціональному поєднанні економічної ефективності, організаційної гнучкості та орієнтації на споживчий попит, що дозволяє досягати стабільних результатів у різних ринкових умовах.

Закордонний досвід акумулює принципи оптимізації витрат, управління завантаженістю, організації внутрішніх процесів і координації ресурсів, які пройшли перевірку в умовах жорсткої конкуренції та обмеженості ресурсів. Його аналіз дає змогу виявити універсальні управлінські рішення, здатні підвищити результативність господарської діяльності без механічного копіювання окремих моделей. Особливу цінність становить розуміння логіки прийняття управлінських рішень, а не лише формальних інструментів, що дозволяє адаптувати їх до специфіки національного та регіонального середовища.

Вивчення закордонного досвіду також є необхідним з огляду на процеси європейської інтеграції економіки України та зростання мобільності споживачів, очікування яких формуються під впливом міжнародних стандартів обслуговування. Недостатнє врахування таких змін може призвести до загального зниження конкурентних позицій вітчизняних підприємств даної сфери і втрати потенційних економічних можливостей. У цьому контексті запозичення управлінських підходів дозволяє підвищити узгодженість операційної діяльності з ринковими вимогами та забезпечити більш ефективне використання наявних ресурсів.

Крім того, закордонний досвід виступає важливим джерелом порівняльного аналізу, який дає змогу об'єктивно оцінити рівень розвитку вітчизняних підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування, визначити структурні обмеження та окреслити реалістичні напрями економічного розвитку. Таким чином, його вивчення є необхідною передумовою формування обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на підвищення економічної стійкості та результативності діяльності підприємств у регіональному вимірі.

Необхідно зазначити, що українська модель управління підприємствами сфери тимчасового розміщування й організації харчування відрізняється від провідних іноземних підходів передусім логікою формування управлінських рішень і способом реагування на економічні обмеження. Зокрема, вітчизняна практика управління історично орієнтована на короткострокове забезпечення фінансової життєздатності підприємства, що зумовлює домінування оперативних рішень над системним плануванням. За таких умов управління часто набуває реактивного характеру, коли коригування діяльності відбувається вже після зміни ринкової ситуації.

На відміну від цього, провідні іноземні підходи ґрунтуються на випереджальному управлінні, у якому ключового значення набувають прогнозування навантаження, планування використання ресурсів і попереднє моделювання фінансових результатів. При цьому саме управління розглядається як інструмент мінімізації економічної невизначеності, а не лише як механізм поточного контролю витрат. Це забезпечує вищу стабільність результатів навіть за умов коливання попиту.

Суттєвою відмінністю є також підхід до організації внутрішніх бізнес-процесів. В українській моделі управління значна частина рішень концентрується на рівні власника або керівника, що обмежує гнучкість і швидкість адаптації операційної діяльності. У провідних іноземних моделях управлінські функції більш чітко розподілені, а відповідальність делегується на

рівень операційних підрозділів, що підвищує узгодженість процесів і ефективність використання ресурсів.

Відмінності проявляються і в підходах до оцінювання результативності. В українській практиці домінує орієнтація на загальні фінансові показники, тоді як іноземні моделі широко використовують комплексні системи оцінювання, що дозволяють пов'язати економічний результат із якістю управління процесами та рівнем організаційної узгодженості. У підсумку українська модель управління характеризується більшою залежністю від поточних умов, тоді як провідні іноземні підходи забезпечують стійкішу економічну поведінку підприємств за рахунок системності, прогнозованості та чіткої координації управлінських рішень.

Для українських підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування найбільш доцільним є вивчення досвіду країн, управлінські моделі яких формувалися в умовах високої конкуренції, обмежених ресурсів і необхідності постійної адаптації до змін попиту. Передусім це країни Центральної та Західної Європи, зокрема Польща, Чехія та Угорщина, де поєднуються ринкова дисципліна, раціональне використання ресурсів і орієнтація на економічну ефективність у регіональному вимірі. Їх досвід є близьким за структурою ринку та масштабами підприємств, що полегшує практичне запозичення управлінських рішень. Важливим є також досвід Німеччини та Австрії, де управління підприємствами гостинності базується на чіткій організації процесів, фінансовій відповідальності та довгостроковому плануванні. Ці країни демонструють ефективні підходи до управління витратами, завантаженістю та продуктивністю, що особливо актуально для українських підприємств з високою часткою постійних витрат.

Окрему аналітичну цінність має досвід Іспанії та Італії, де сфера гостинності функціонує в умовах нерівномірного попиту та сезонних коливань. Їхні управлінські підходи дозволяють гнучко поєднувати економічну результативність із адаптацією операційної діяльності до змін ринкової кон'юнктури, що робить цей досвід практично значущим для українських

підприємств. Відповідно, оцінимо специфіку управління підприємствами сфери тимчасового розміщування й організації харчування окремих країн світу (табл. 1.2).

Таблиця 1.2. – Особливості управління підприємствами сфери тимчасового розміщування й організації харчування у розвинутих країнах світу

Країна	Специфіка управління підприємствами сфери тимчасового розміщування й організації харчування
Польща	Управління підприємствами характеризується поєднанням підприємницької гнучкості та чіткої фінансової дисципліни. Значна увага приділяється контролю витрат, управлінню завантаженістю та стандартизації операційних процесів. Рішення орієнтовані на швидку адаптацію до регіонального попиту та забезпечення стабільної рентабельності малого і середнього бізнесу.
Чехія	Для чеської моделі управління притаманна системність і орієнтація на довгострокову економічну рівновагу. Управлінські рішення ґрунтуються на плануванні використання ресурсів, узгодженості внутрішніх процесів і підтриманні стабільної якості послуг. Значну роль відіграє ефективна організація праці персоналу та баланс між операційною ефективністю і фінансовою стійкістю підприємств.
Німеччина	Управління підприємствами даної сфери базується на високому рівні регламентації, чіткому розподілі відповідальності та стратегічному підході до планування. Ключовими є оптимізація витрат, прогнозування попиту й контроль продуктивності ресурсів. Управлінська модель орієнтована на довгострокову економічну стабільність, передбачуваність результатів і мінімізацію операційних ризиків.
Австрія	Управління підприємствами сфери тимчасового розміщування й організації харчування вирізняється високою узгодженістю операційних процесів і фінансового планування. Значна увага приділяється ефективному використанню ресурсів, контролю витрат і підтриманню стабільного рівня завантаженості. Управлінські рішення мають довгострокову орієнтацію та спрямовані на забезпечення економічної стійкості підприємств у регіональному середовищі.
Італія	Італійська модель управління характеризується поєднанням економічної раціональності з гнучкою організацією операційної діяльності. Значний акцент робиться на адаптації структури послуг до локального попиту, ефективному управлінні витратами та оптимізації використання персоналу. Управління орієнтоване на підтримання рентабельності за умов сезонних коливань і нерівномірного навантаження.
Іспанія	В Іспанії управління підприємствами сфери гостинності зосереджене на гнучкому реагуванні на зміни попиту та масштабуванні операційної діяльності. Ключовими є управління завантаженістю, оптимізація витрат і координація ресурсів у пікові періоди. Така модель дозволяє досягати економічної результативності навіть за значної сезонності та інтенсивної конкуренції.

Примітка: сформовано автором на основі [11; 26]

Як бачимо, аналіз досвіду провідних країн Європи в управлінні підприємствами сфери тимчасового розміщування й організації харчування показує, що їх управлінські моделі відрізняються акцентами, але в загальному зводяться до однієї економічної логіки, коли підприємство сфери гостинності має перетворювати нестабільний попит на прогнозований грошовий результат через дисципліну витрат і керованість операцій. Для України цінність такого підходу полягає не просто у прямому копіюванні форм управління, а у запозиченні принципів, які підсилюють його результативність за умов обмежених ресурсів.

Досвід Польщі та Чехії є найближчим за масштабами бізнесу та структурою ринку. Його практична придатність для українських підприємств полягає в інструментах управління завантаженістю, підвищенні керованості персоналу та стандартизації ключових бізнес-процесів без залучення надмірних інвестицій. Це дає достатньо швидкий ефект через зниження втрат від неузгодженості та загального підвищення стабільності операційного циклу суб'єкта господарювання.

У свою чергу, Німеччина та Австрія формують еталон управлінської системності у якому присутні чіткий розподіл відповідальності, планування ресурсів і контроль виконання. Для України найбільш корисним є впровадження управлінського обліку на рівні центрів відповідальності та регламентів процесів, що зменшує залежність результату від «ручного» управління. Обмеженням може бути вища «ціна» організаційних змін і потреба у підготовці кадрів, однак економічний вигравш проявляється у зростанні передбачуваності результатів.

Натомість Італія та Іспанія демонструють ефективні підходи до роботи в умовах сезонності й нерівномірного попиту. Для України це означає доцільність запозичення системи гнучкого планування змінності персоналу, диференціації сервісних пропозицій і управління витратами залежно від циклів попиту. Втім ризик полягає у перенесенні моделей, що спираються на масові потоки, тому адаптація має бути регіональною й орієнтованою на реальну

місткість ринку.

У підсумку, можна стверджувати, що для України найбільш доцільною є комбінована модель: «польсько-чеська» прагматика швидких покращень, «німецько-австрійська» системність контролю та «іспано-італійська» гнучкість під сезонність. Саме таке поєднання може дати економічно раціональний шлях підвищення ефективності без надмірних витрат і з урахуванням регіональної специфіки.

Також з іноземного досвіду управління підприємствами сфери тимчасового розміщування й організації харчування доцільно запозичити фінансові підходи, спрямовані на підвищення керованості результатів і зниження економічної невизначеності. Передусім це принципи детального планування доходів і витрат з урахуванням коливань попиту, що дозволяє підтримувати фінансову рівновагу за різних рівнів завантаженості. Важливим є використання управлінського обліку за центрами відповідальності, який забезпечує контроль витрат і підвищує фінансову дисципліну. Доцільним є також запровадження регулярного аналізу рентабельності окремих напрямів діяльності та управління грошовими потоками для підтримання платоспроможності й економічної стійкості підприємств.

Таким чином, приходимо до висновку, що закордонний досвід управління підприємствами сфери тимчасового розміщування й організації харчування має важливе прикладне значення для формування більш результативної управлінської практики в Україні. Його аналітична цінність полягає у можливості переосмислення вітчизняних підходів до управління з позицій системності, прогнозованості та економічної раціональності, а не у формальному перенесенні окремих управлінських моделей. Узагальнення зарубіжних підходів дозволяє зробити висновок, що підвищення ефективності діяльності підприємств досягається через поєднання фінансової дисципліни, керованості операцій та гнучкості адаптації до ринкових коливань.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ТИМЧАСОВОГО РОЗМІЩУВАННЯ Й ОРГАНІЗАЦІЇ ХАРЧУВАННЯ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Аналіз кількості підприємств та чисельної працівників сфери тимчасового розміщування і організації харчування

Підприємства сфери тимчасового розміщування й організації харчування згідно з Класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД-2010, Секція I) включають два основні розділи:

- Тимчасове розміщування (Розділ 55) – охоплює надання місць для короткострокового (переважно) проживання;
- Діяльність із забезпечення стравами та напоями (Розділ 56) – включає надання готових страв і напоїв для споживання на місці або для доставки, а також послуги кейтерингу.

По суті, Секція I КВЕД об'єднує всі види діяльності, пов'язані з наданням місця для проживання на короткий термін та організацією харчування (приготуванням і продажем готових страв та напоїв).

Розвиток сфери тимчасового розміщування й організації харчування (гостинності) є дуже важливим для Волинської області з огляду на її географічне положення, природний потенціал та соціально-економічні завдання.

Адже розвиток цієї галузі є каталізатором мультиплікативного ефекту в регіональній економіці. Збільшення туристичного потоку безпосередньо призводить до зростання доходів підприємств розміщування (готелі, бази відпочинку) та харчування (ресторани, кафе), а опосередковано – до активізації суміжних секторів, таких як сільське господарство (закупівля локальних продуктів), торгівля, транспортні послуги та будівництво. Відповідно, це сприятиме підвищенню валового регіонального продукту.

Волинська область має унікальні природні ресурси, зокрема Шацький національний природний парк із системою озер, а також значні лісові масиви та історико-культурні пам'ятки (наприклад, Замок Любарта). Розбудова інфраструктури розміщування та харчування необхідна для ефективного використання цього рекреаційного потенціалу, перетворюючи його на конкурентну перевагу регіону. Це забезпечує можливість надання високоякісних послуг екологічного та лікувально-оздоровчого туризму.

На початковому етапі вивчимо динаміку кількості підприємств у сфері тимчасового розміщення й організації харчування у регіоні (рис. 2.1).

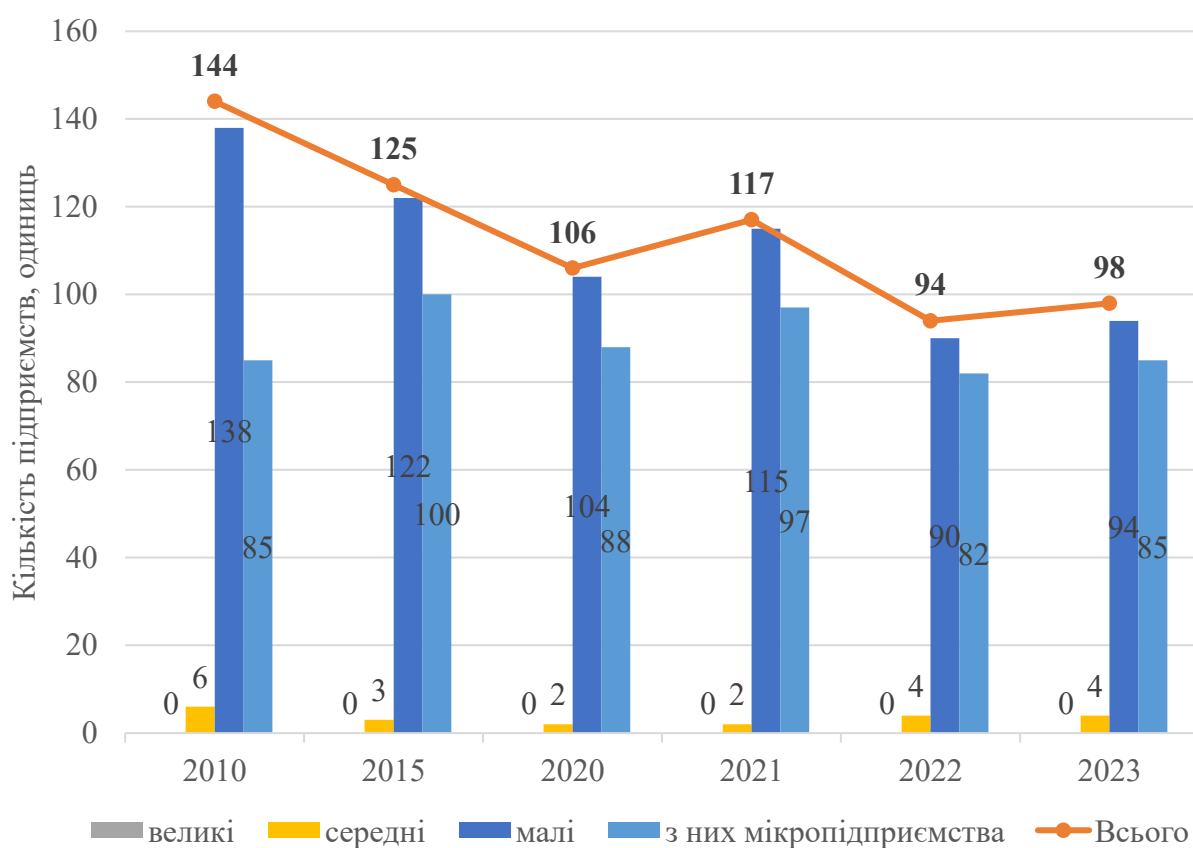

Рис. 2.1. Динаміка кількості підприємств у сфері тимчасового розміщення й організації харчування у Волинській області за 2010-2023 роки (побудовано автором за даними [9])

Загальна кількість підприємств демонструє тенденцію до помірного зниження протягом аналізованого періоду, проте з вираженою фазою стагнації та часткового відновлення. У 2010 році було зафіксовано пікове значення – 144

підприємства. До 2020 року відбулося значне скорочення до 106 одиниць, що свідчить про вихід частини суб'єктів з ринку або їхню реорганізацію. У 2021 році спостерігалось короткочасне відновлення та зростання до 117 підприємств, ймовірно, пов'язане з адаптацією до пандемічних обмежень та активізацією внутрішнього туризму.

Протягом 2022–2023 років, у контексті повномасштабного вторгнення та пов'язаних економічних викликів, загальна кількість підприємств знову знизилася до 94 у 2022 році, з подальшою мінімальною позитивною корекцією до 98 у 2023 році.

Структура галузі характеризується абсолютним домінуванням сегмента малих підприємств, у складі яких, своєю чергою, переважають мікропідприємства. Малі підприємства (включно з мікро-) складають переважну більшість усіх суб'єктів (наприклад, 138 із 144 у 2010 році та 94 із 98 у 2023 році). Динаміка їхньої кількості майже ідентична динаміці загальної кількості, що підтверджує їхній визначальний вплив на стан галузі.

Мікропідприємства становлять основне ядро сектору, зберігаючи свою чисельність відносно стабільною в межах 82–88 одиниць з 2020 по 2023 рік, що вказує на їхню високу стійкість та адаптивність у кризових умовах. Середні підприємства представлені мінімальною кількістю (від 0 до 6 одиниць), а їхня присутність є нестабільною, що свідчить про слабкий розвиток великого та середнього бізнесу в галузі гостинності Волинської області.

Надалі вивчено динаміку частки підприємств сфери тимчасового розміщення й організації харчування у загальній їх кількості (рис. 2.2).

Протягом аналізованого періоду частка підприємств сфери гостинності демонструє стійку негативну тенденцію, що свідчить про зниження їхньої питомої ваги в загальній економічній структурі регіону. У 2010 році частка була найвищою і становила 2,8%. Але до 2023 року цей показник знизився до 1,6%, що є найнижчим значенням за весь період спостереження.

Після досягнення мінімуму у 2020 році (1,8%), у 2021 році спостерігалось мінімальне коригувальне зростання до 1,9%, що пов'язане з частковим відновленням економічної активності після карантинних обмежень.

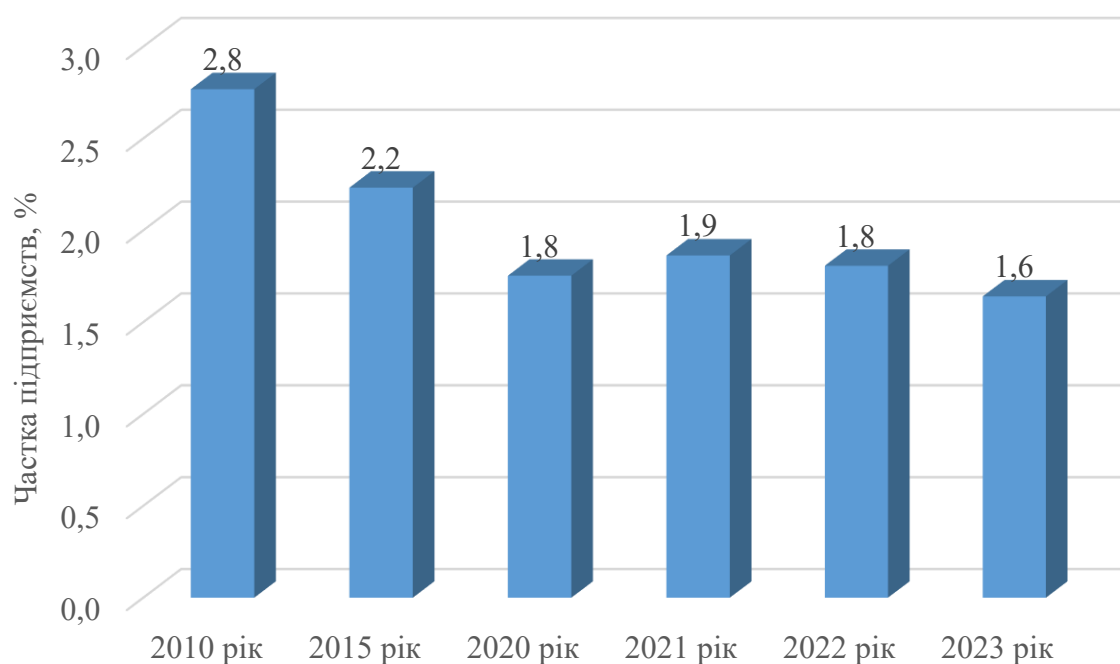

Рис. 2.2. Зміна частки підприємств сфери тимчасового розміщення й організації харчування у загальній їх кількості у Волинській області за 2010-2023 роки, % (побудовано автором за даними [9])

Проте у 2022 році частка повернулася до рівня 1,8%, а у 2023 році продовжила зниження до 1,6%. Ця остання фаза падіння безпосередньо зумовлена ефектом повномасштабної війни, що негативно вплинув на туризм та інвестиційну активність у сфері гостинності, а також на загальну економічну ситуацію в регіоні.

Незважаючи на високий потенціал Волинської області у сфері туризму, відносна значущість сектора тимчасового розміщення й організації харчування у структурі регіонального бізнесу істотно зменшилася. Це свідчить про зростаючу диспропорцію між розвитком сфери гостинності та загальним розвитком підприємництва в області, вимагаючи втручання через механізми регіональної підтримки для відновлення конкурентоспроможності та збільшення частки цієї важливої галузі.

На наступному етапі вивчено зміну кількості зайнятих працівників на підприємствах сфери тимчасового розміщення й організації харчування у регіоні (рис. 2.3).

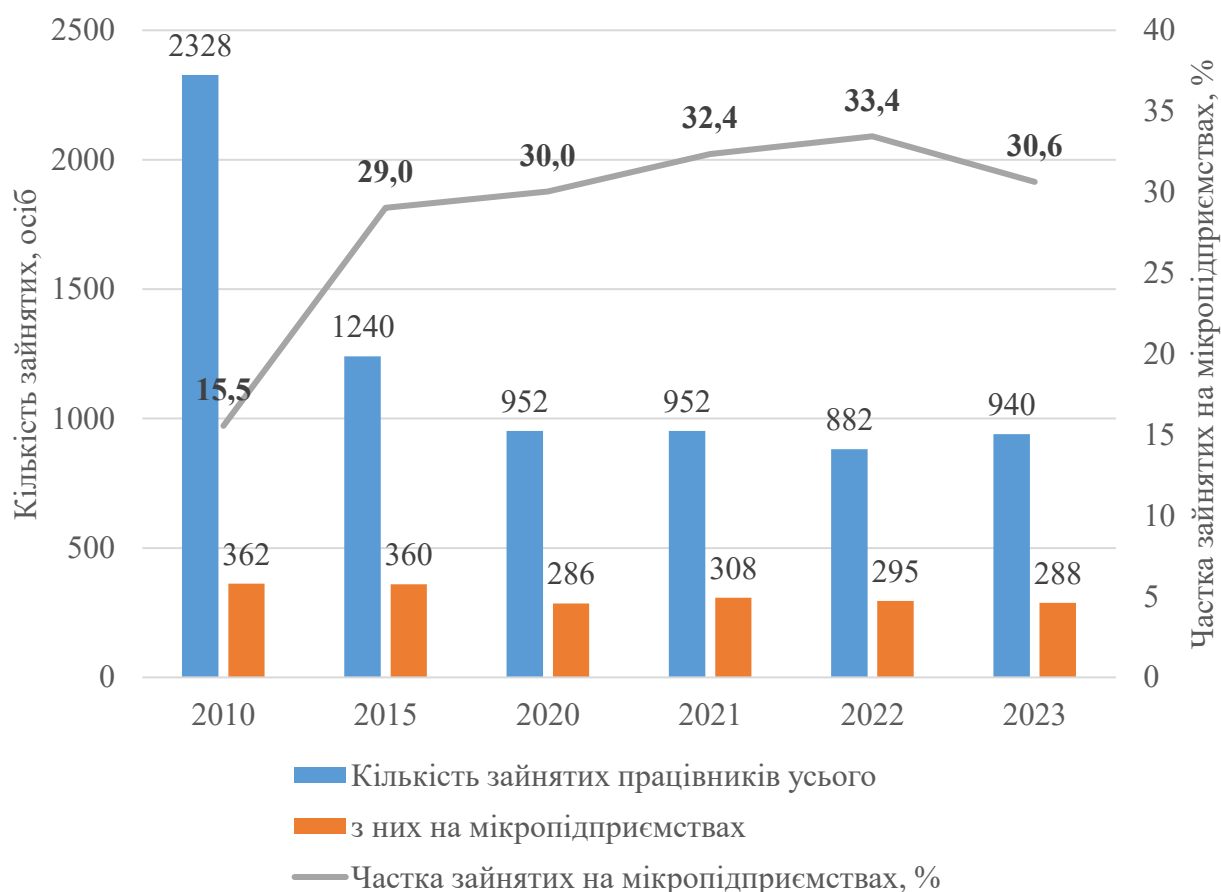

Рис. 2.3. Динаміка кількості зайнятих працівників на підприємствах сфери тимчасового розміщення й організації харчування у Волинській області за 2010-2023 роки (побудовано автором за даними [9])

Загальна кількість зайнятих працівників демонструє значне та стійке скорочення протягом аналізованого періоду, що є наслідком зменшення кількості самих підприємств. Зокрема, у 2010 році було зафіксовано найвищий рівень зайнятості – 2328 осіб. Але до 2015 року відбулося різке падіння показника до 1240 осіб (скорочення на 46,7%). Протягом періоду 2020–2023 років загальна кількість зайнятих стабілізувалася на рівні, близькому до 900–950 осіб (952 особи у 2020 та 2021 роках, 882 особи у 2022 році та 940 осіб у 2023 році). Це свідчить про адаптацію ринку праці до нових економічних реалій, хоча й на значно нижчому кількісному рівні порівняно з початком періоду.

На наступному етапі аналізу вивчено зміну частки зайнятих працівників на підприємствах сфери тимчасового розміщення й організації харчування у регіоні (рис. 2.4).

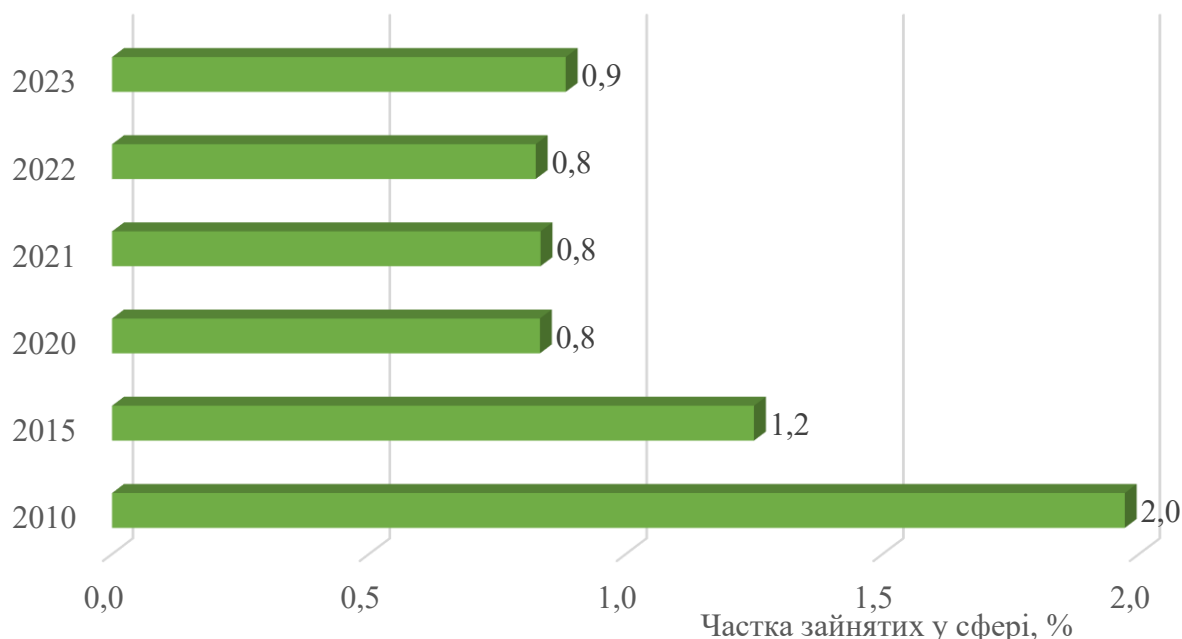

Рис. 2.4. Зміна частки зайнятих працівників на підприємствах сфери тимчасового розміщення й організації харчування у загальній кількості зайнятих у Волинській області за 2010-2023 роки, % (побудовано автором за даними [9])

Відбулося суттєве зниження питомої ваги сектора гостинності у структурі регіональної зайнятості, що свідчить про втрату його позицій як значущого регіонального роботодавця. У 2010 році частка зайнятих у цій сфері становила 2,0%, що було найвищим показником за весь період. До 2023 року цей показник скоротився більш ніж удвічі, досягнувши 0,9%.

Отже, динаміка частки зайнятих у сфері гостинності Волинської області вказує на її рецесію у відносному вимірі. Перетворення сфери з помірно значущого (2,0% у 2010 році) на маргінальний сектор зайнятості (0,9% у 2023 році) свідчить про структурні дисбаланси на регіональному ринку праці та необхідність стимулювання цієї галузі для відновлення її ролі як джерела робочих місць.

Надалі вивчено зміну кількості найманих працівників на підприємствах сфери тимчасового розміщення й організації харчування у регіоні (рис. 2.5).

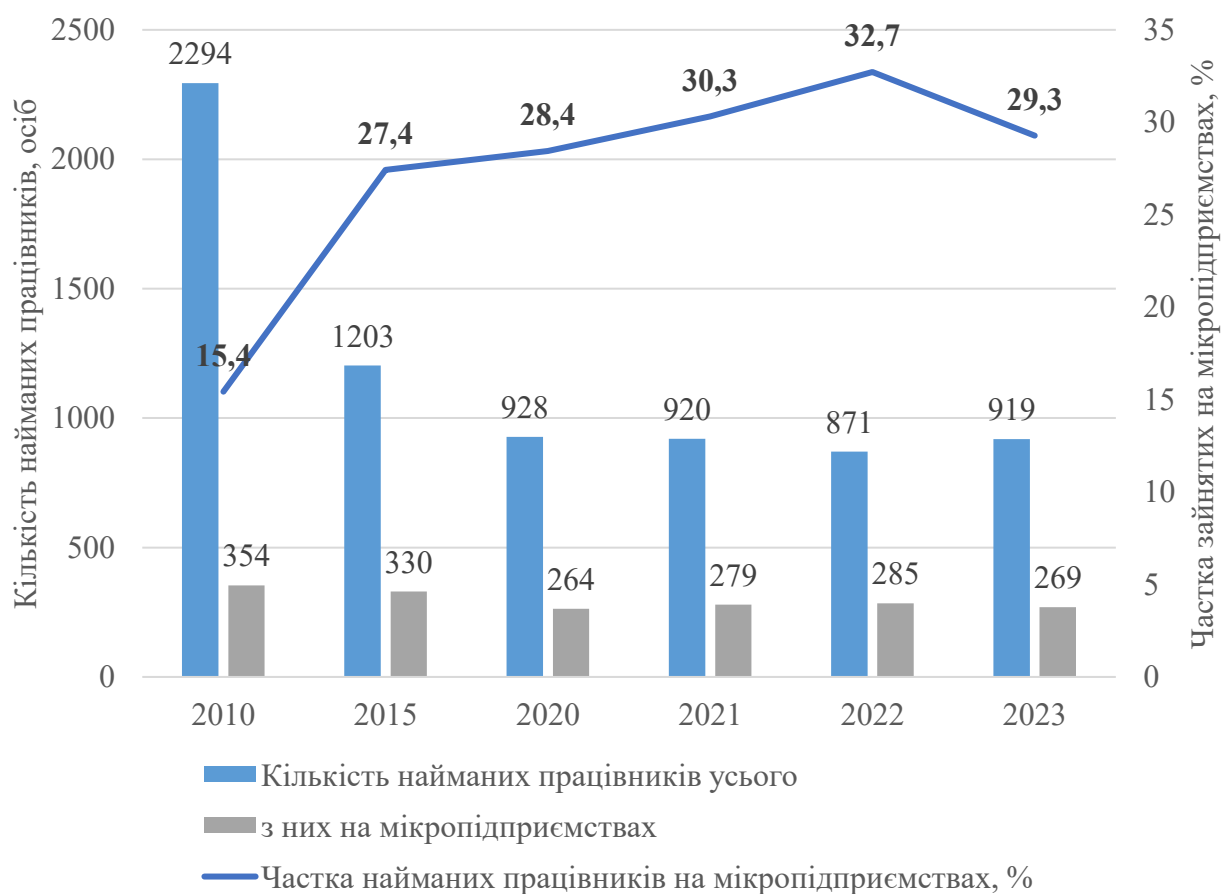

Рис. 2.5. Динаміка кількості найманих працівників на підприємствах сфери тимчасового розміщення й організації харчування у Волинській області за 2010–2023 роки (побудовано автором за даними [9])

Загальна кількість найманих працівників (сині стовпчики) демонструє виражену негативну тенденцію, що характеризується різким падінням на початковому етапі та подальшою стабілізацією на низькому рівні. У 2010 році було зафіксовано пікове значення – 2294 особи. До 2015 року відбулося критичне скорочення до 1203 осіб (падіння на 47,6%), що свідчить про масштабне зменшення операційної діяльності суб'єктів галузі або їхній вихід з ринку. Протягом 2020–2023 років кількість найманих працівників стабілізувалася в діапазоні 871–928 осіб, що вказує на досягнення нового рівноважного стану ринку праці галузі після фази інтенсивного скорочення.

Незважаючи на кризові явища 2022 року (871 особа), у 2023 році спостерігалось незначне відновлення до 919 осіб.

Надалі вивчено зміну частки найманих працівників на підприємствах сфери тимчасового розміщення й організації харчування у регіоні (рис. 2.6).

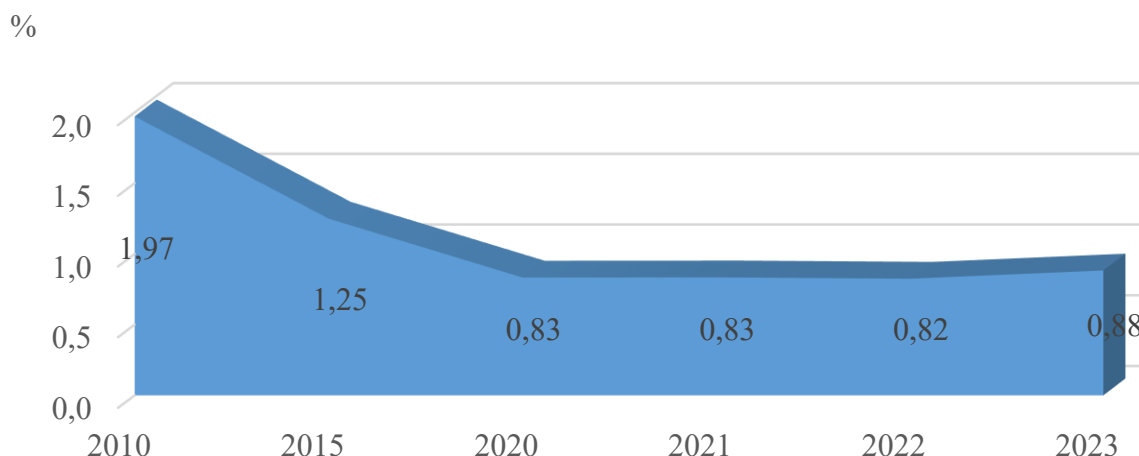

Рис. 2.6. Зміна частки найманих працівників на підприємствах сфери тимчасового розміщення й організації харчування у загальній кількості зайнятих у Волинській області за 2010-2023 роки, % (побудовано автором за даними [9])

Бачимо, що сфера тимчасового розміщення й організації харчування у Волинській області втратила свою значущість як джерело найманої праці. Перехід від рівня близько 2% до рівня, що наближається до 0,8%, свідчить про глибоку структурну кризу та низьку конкурентоспроможність сектора на регіональному ринку праці. Показники 2020–2023 років вказують на хронічну недостатність інвестицій та обмеженість можливостей для розширення найму в цій важливій для туристичного потенціалу регіону галузі.

2.2. Аналіз витрат на персонал підприємств сфери тимчасового розміщування і організації харчування у регіоні

На початковому етапі аналізу вивчимо зміну суми і частки витрат на персонал підприємств сфери тимчасового розміщування і організації харчування у регіоні (рис. 2.7).

Рис. 2.7. Зміна суми і частки витрат на персонал підприємств сфери тимчасового розміщування і організації харчування у Волинській області за 2010-2023 роки (побудовано автором за даними [9])

Сума витрат на персонал демонструє виразну позитивну динаміку, особливо в останній період, незважаючи на скорочення кількості працівників, що є ознакою зростання середньої заробітної плати або інфляційних процесів. Починаючи з 2020 року, спостерігається інтенсивне зростання цього показника: з 64,6 млн грн у 2020 році до 128,0 млн грн у 2023 році. Це свідчить про майже подвійне збільшення витрат у грошовому вимірі за чотири роки, що відображає необхідність підвищення конкурентоспроможності заробітної плати в умовах кадрового дефіциту та інфляції.

Частка витрат сфери гостинності у загальних витратах на персонал Волинської області (синя лінія) демонструє стійке зниження з подальшою стабілізацією на низькому рівні, що контрастує з абсолютною сумою витрат. У 2010 році частка була найвищою і становила 1,3%. До 2020 року відбулося критичне падіння до 0,5%, а у 2022 році показник досяг мінімуму – 0,4%. Це падіння вказує на те, що, хоча абсолютна сума витрат зростає, темпи зростання витрат на персонал у інших секторах економіки Волинської області є значно вищими.

Надалі вивчено зміну суми і частки витрат на оплату праці персоналу підприємств сфери тимчасового розміщування і організації харчування у регіоні (рис. 2.8).

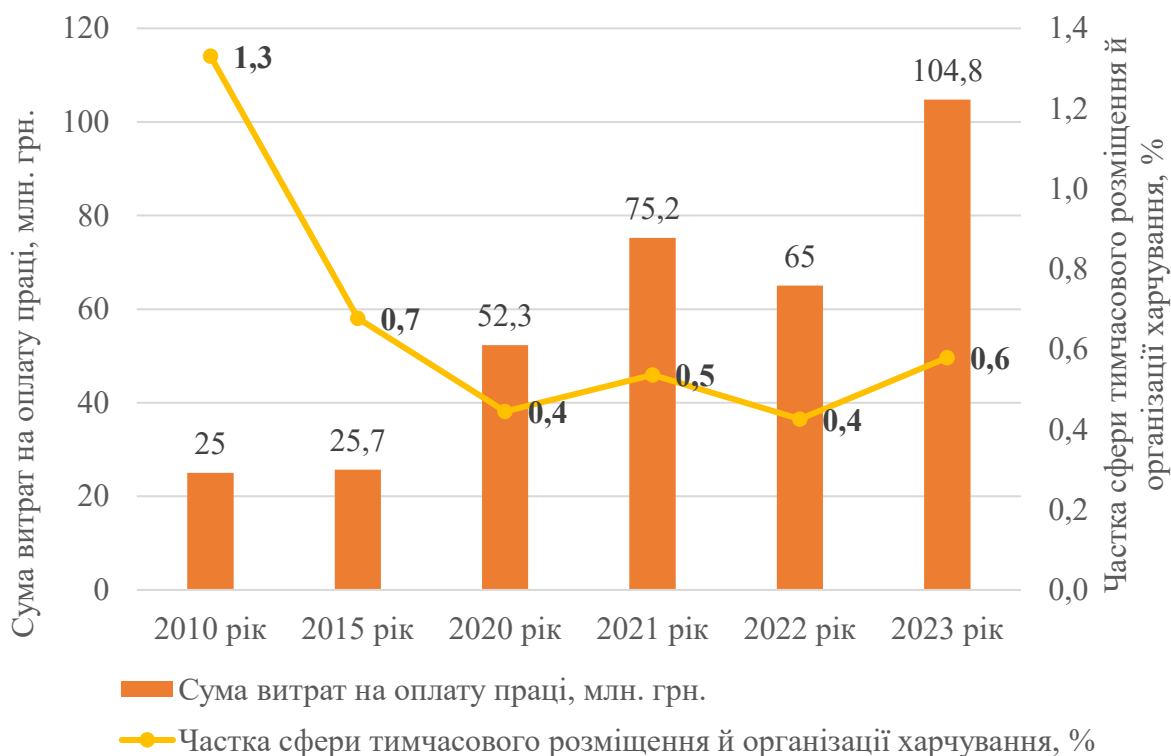

Рис. 2.8. Зміна суми і частки витрат на оплату праці персоналу підприємств сфери тимчасового розміщування і організації харчування у Волинській області за 2010-2023 роки (побудовано автором за даними [9])

Сума витрат на оплату праці демонструє виразну тенденцію до зростання протягом аналізованого періоду, особливо після 2015 року. Починаючи з 2020 року, спостерігається інтенсивна позитивна динаміка – показник зростає з 52,3

млн грн у 2020 році до 104,8 млн грн у 2023 році. Це свідчить про подвоєння номінальних витрат на оплату праці за чотири роки, що відображає зростання мінімальної заробітної плати, посилення конкуренції за робочу силу та інфляційні процеси.

Частка витрат на оплату праці сфери гостинності у загальних витратах регіону демонструє стійке та значне зниження, незважаючи на абсолютне зростання суми витрат. Протягом 2020–2022 років частка коливалася на надзвичайно низькому рівні – 0,4%–0,5% (мінімум 0,4% у 2022 році). Це підкреслює низьку питому вагу сектора гостинності у загальному фонді оплати праці регіону.

Надалі вивчено динаміку витрат на персонал та частки витрат на оплату праці на підприємствах даної галузі у регіоні (рис. 2.9).

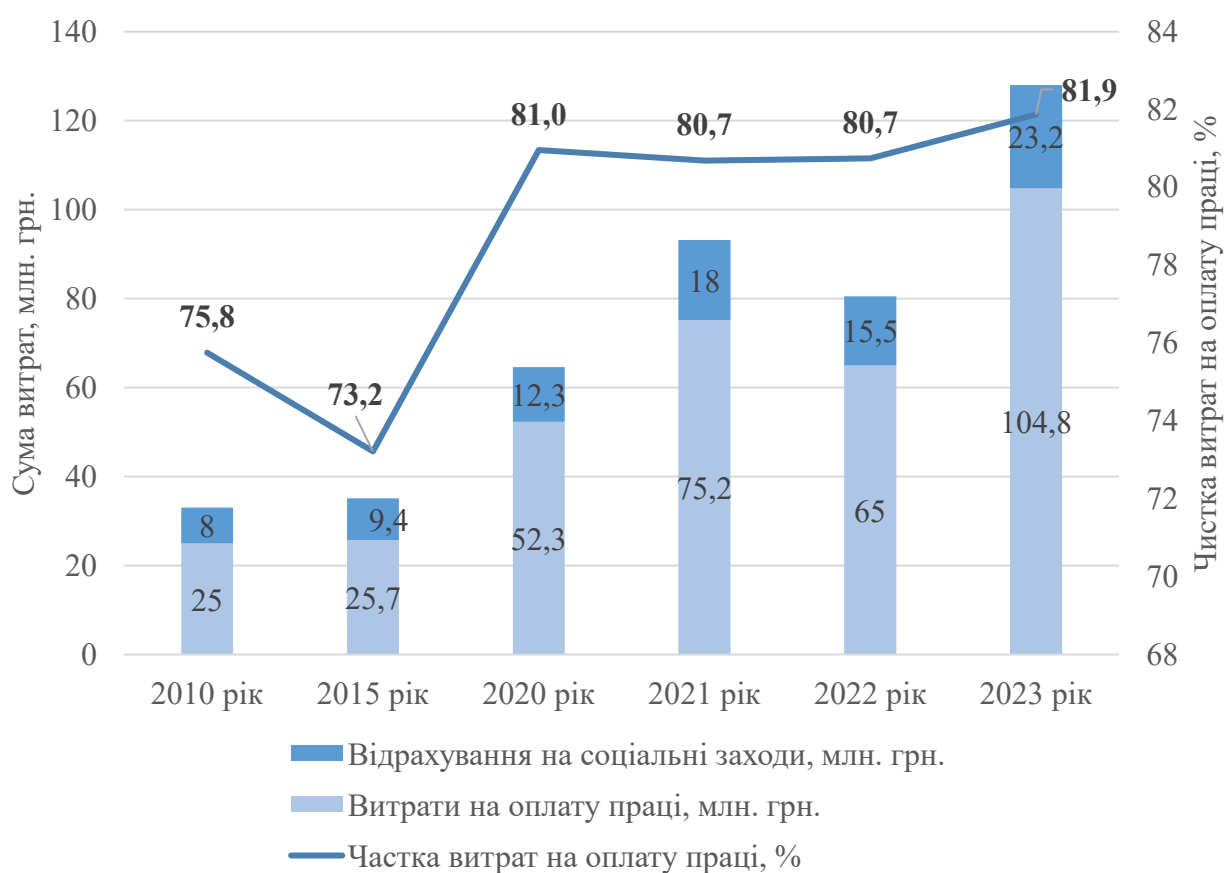

Рис. 2.9. Динаміка витрат на персонал та частки витрат на оплату праці на підприємствах сфери тимчасового розміщування і організації харчування у Волинській області за 2010-2023 роки (побудовано автором за даними [9])

Сумарні витрати на персонал демонструють істотне номінальне зростання, особливо у другій половині аналізованого періоду. Аналіз структури витрат показує, що обидві складові зростали, але витрати на оплату праці зростали швидше. Частка витрат на оплату праці у сумарних витратах на персонал (синя лінія) є важливим індикатором ефективності використання персоналу та зміни податкового навантаження.

До 2015 року відбулося мінімальне зниження до 73,2%, що свідчить про відносну стабільність структури витрат на початку періоду. У 2020 році зафіксовано різке зростання частки до 81,0%. Це найбільш значуща структурна зміна і може бути прямо пов'язана з радикальним зниженням ставки ЄСВ з 2016 року, що зменшило відносне навантаження соціальних відрахувань.

Надалі проведено порівняння середньомісячних витрат на оплату праці у галузі з рівнем мінімальної заробітної плати в країні загалом (рис. 2.10).

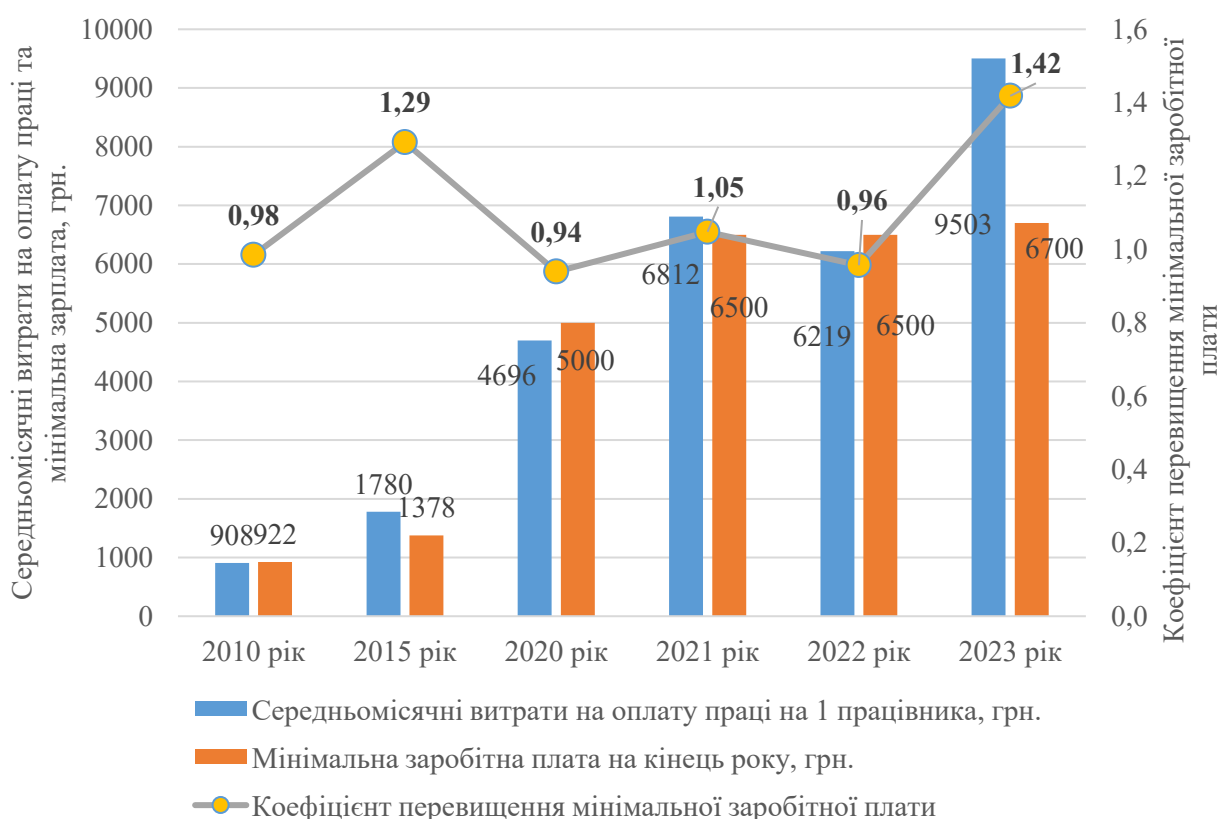

Рис. 2.10. Порівняння середньомісячних витрат на оплату праці на 1 працівника підприємств сфери тимчасового розміщування та організації харчування і мінімальної заробітної плати на кінець року у Волинській області за 2010-2023 роки (побудовано автором за даними [9])

Середньомісячні витрати на оплату праці на одного працівника демонструють інтенсивне зростання протягом усього періоду, що є типовим для номінальних показників у довгостроковій перспективі. До 2023 року цей показник зріс до 9503 грн, що є більш ніж десятикратним збільшенням. Зростання було особливо стрімким у період 2020–2023 років, де показники майже подвоювалися кожні 2–3 роки, відображаючи високі темпи інфляції та адаптацію підприємств до динамічного підвищення мінімальних соціальних стандартів.

Коефіцієнт перевищення мінімального рівня заробітної плати є ключовим індикатором, що відображає маржинальність оплати праці у сфері гостинності над законодавчо встановленим мінімумом. Протягом 2020–2022 років коефіцієнт істотно знизився і коливався близько 1,0 (0,94–1,05). Це свідчить про сильне зближення середньомісячних витрат на оплату праці з мінімальною заробітною платою. Таке зближення вказує на зростаючий тиск мінімальної заробітної плати на фонд оплати праці галузі та звуження діапазону заробітних плат. У 2023 році зафіксовано нове зростання коефіцієнта до 1,42, що є максимальним значенням за весь період. Цей стрибок пояснюється посиленням конкуренції за кваліфікований персонал у період дефіциту кадрів, що змусило підприємства різко підвищити заробітну плату.

2.3. Оцінка ефективності економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування і організації харчування

На завершальному етапі аналізу детальніше вивчимо показники обсягів реалізації продукції, прибутку і рентабельності підприємств сфери тимчасового розміщування і організації харчування у Волинській області.

Насамперед проаналізуємо зміна суми і частки обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств даної галузі у регіоні (рис. 2.11).

Рис. 2.11. Зміна суми і частки обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств сфери тимчасового розміщування і організації харчування у Волинській області за 2010-2023 роки (побудовано автором за даними [9])

Обсяг реалізованої продукції демонструє виразну тенденцію до номінального зростання протягом аналізованого періоду, особливо після 2015 року, що є ознакою відновлення ринкової активності та впливу інфляційних процесів. Починаючи з 2020 року, фіксується інтенсивне зростання – з 212,0 млн грн у 2020 році до 600,0 млн грн у 2023 році. Це збільшення більш ніж у два з половиною рази за чотири роки, що відображає або значне зростання цін (інфляція), а також суттєве розширення ринкових операцій у секторі гостинності.

Частка обсягу реалізованої продукції сфери гостинності у загальному регіональному обсязі демонструє складну динаміку, що включає різке падіння та подальше поступове відновлення з 0,12% у 2020 році до 0,21% у 2023 році. Це зростання є наслідком високої адаптивності сфери гостинності в умовах

війни, орієнтації на внутрішнє споживання та скорочення виробництва в деяких традиційних секторах регіону.

Надалі вивчено Зміна суми фінансових результатів до оподаткування підприємств галузі у регіоні (рис. 2.12).

Рис. 2.12. Зміна суми фінансових результатів до оподаткування підприємств сфери тимчасового розміщування і організації харчування у Волинській області за 2010-2023 роки (побудовано автором за даними [9])

Динаміка фінансових результатів загалом характеризується значною нестабільністю та хронічною збитковістю протягом більшої частини аналізованого періоду. Значний перелом відбувся у 2023 році, коли вперше за весь період було зафіксовано значний позитивний фінансовий результат (прибуток) у розмірі 36660,0 тис. грн. Це може бути наслідком високої адаптації бізнесу до умов воєнного часу, реструктуризації витрат та орієнтації на внутрішній попит.

Отже, сфера тимчасового розміщування й організації харчування Волинської області характеризується тривалою фінансовою кризою з глибокою збитковістю, особливо у першому десятилітті та в період пандемії. Ключовим моментом є перехід до прибутковості у 2023 році, що свідчить про успішне подолання кризових явищ та ефективну адаптацію підприємств, включно з мікросегментом, до надзвичайних економічних умов. Цей позитивний фінансовий результат є індикатором потенційної стійкості та початку відновлення галузі.

Надалі детальніше вивчено формування фінансових результатів до оподаткування за розмірами підприємств сфери у регіоні (табл. 2.1).

Таблиця 2.1. Формування фінансових результатів до оподаткування за розмірами підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування у Волинській області у 2023 році

Тип підприємств	Фінансовий результат (сальдо)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які допустили збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Тимчасове розміщування й організація харчування - всього	36660	83,9	39726,1	16,1	3066,1
великі	—	—	—	—	—
середні	20729,5	100	20729,5	—	—
малі	15930,5	83,1	18996,6	16,9	3066,1
у тому числі мікропідприємства	7590,1	82,5	10585,8	17,5	2995,7

Примітка. Побудовано автором за даними [9].

Загальний позитивний фінансовий результат (сальдо) по галузі склав 36660,0 тис. грн, що свідчить про успішне функціонування та високу адаптивність сектора у 2023 році, особливо на тлі загальної економічної нестабільності. Цей позитивний результат був сформований за рахунок 39 726,1

тис. грн прибутку, отриманого переважною більшістю підприємств, тоді як 3 066,1 тис. грн збитків були допущені меншою часткою суб'єктів.

У 2023 році сфера тимчасового розміщування й організації харчування Волинської області продемонструвала перехід до високої прибутковості, причому лідируюча роль у генерації прибутку належала середнім підприємствам, які досягли 100% прибутковості. Малі та мікропідприємства, незважаючи на свою кількісну перевагу та загальний позитивний фінансовий результат, характеризуються високою часткою збиткових суб'єктів (близько 17%), що вказує на нерівномірність фінансової стійкості в секторі та значні операційні ризики для найменших суб'єктів господарювання.

Надалі проаналізовано порядок формування чистого прибутку (збитку) за розмірами підприємств даної сфери у регіоні (табл. 2.2).

Таблиця 2.2. Чистий прибуток (збиток) за розмірами підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування у Волинській області у 2023 році

Тип підприємств	Фінансовий результат (сальдо)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які допустили збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Тимчасове розміщування й організація харчування - всього	29816,2	82,8	32906,2	17,2	3090
великі	—	—	—	—	—
середні	15310,5	100,0	15310,5	—	—
малі	14505,7	82,0	17595,7	18,0	3090
у тому числі мікропідприємства	7128,6	81,3	10148,2	18,7	3019,6

Примітка. Побудовано автором за даними [9].

Бачимо, що загальний чистий прибуток (сальдо) по галузі склав 29 816,2 тис. грн, що підтверджує фінансову стійкість та ефективність функціонування сектора у 2023 році після врахування податкових зобов'язань. Цей позитивний

результат був сформований за рахунок 32 906,2 тис. грн чистого прибутку, отриманого більшістю підприємств, тоді як 3 090,0 тис. грн чистого збитку були допущені меншою часткою суб'єктів.

Отже, формування чистого прибутку у сфері гостинності Волинської області у 2023 році характеризується домінуванням середніх підприємств як найбільш фінансово стійких та прибуткових (100% прибутковості). Водночас, малі та мікропідприємства, незважаючи на свій сукупний позитивний чистий фінансовий результат, мають значну частку збиткових суб'єктів (близько 18%), що вимагає диференційованої політики підтримки для підвищення їхньої фінансової стійкості.

На наступному етапі проведено порівняння рівнів рентабельності операційної діяльності усіх підприємств та у сфері тимчасового розміщування й організації харчування у регіоні (рис. 2.13).

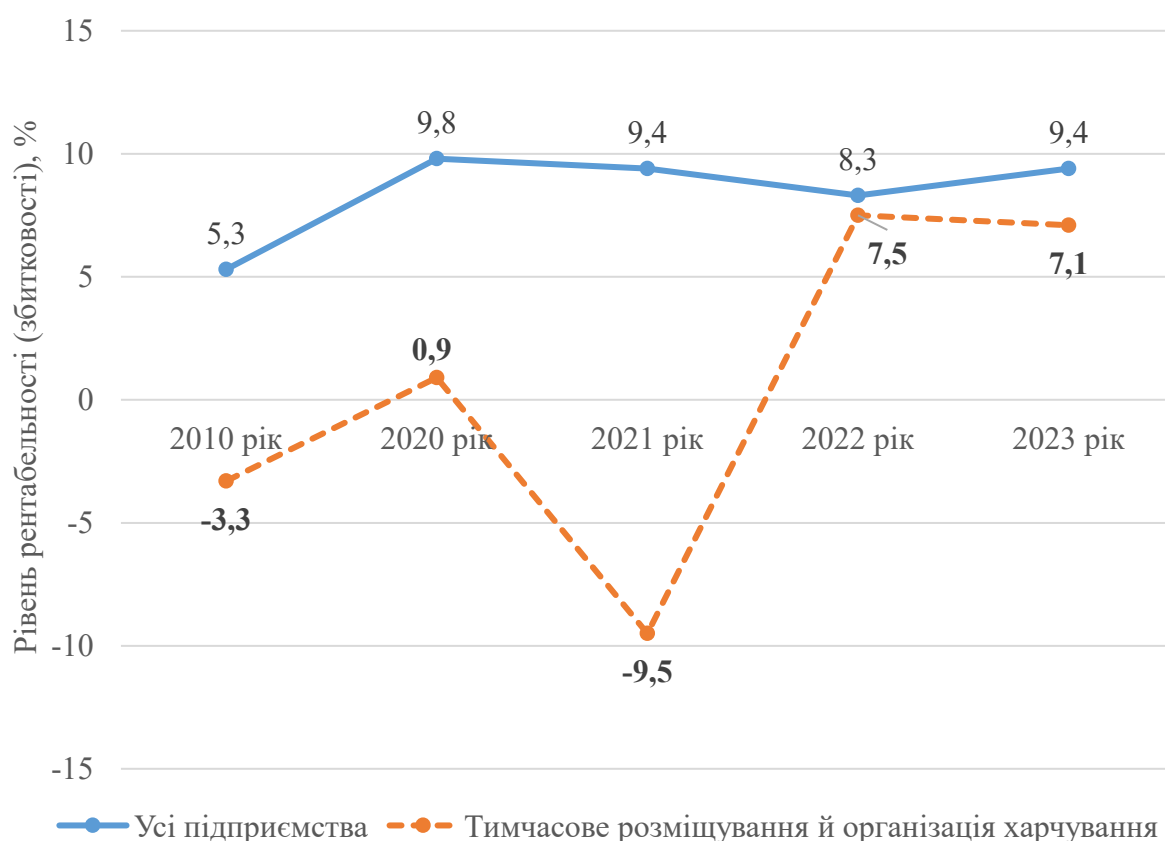

Рис. 2.13. Порівняння рівнів рентабельності операційної діяльності усіх підприємств та у сфері тимчасового розміщування й організації харчування у Волинській області за 2010-2023 роки (побудовано автором за даними [9])

Порівняльний аналіз свідчить про системну відмінність фінансової стійкості сфери гостинності від регіональної економіки загалом. Сфера гостинності демонструє значно вищу змінність показників, переживши глибокі збитки (-9,5% у 2021 році) на тлі відносно стабільної прибутковості регіональної економіки (9,4% у 2021 році), що підтверджує її високу чутливість до зовнішніх шоків (пандемія, обмеження). Протягом більшої частини періоду, за винятком 2023 року, рентабельність сфери гостинності істотно поступалася середньорегіональному рівню.

Ключовим досягненням є перехід до високої прибутковості у 2022–2023 роках (7,5% та 7,1% відповідно). Хоча цей показник все ще нижчий за середню рентабельність усіх підприємств (9,4% у 2023 році), він демонструє вдалу переорієнтацію операційної діяльності та відновлення фінансової ефективності галузі в кризових умовах.

Надалі вивчено порядок формування рентабельності операційної діяльності підприємств даної сфери у регіоні (табл. 2.3).

Таблиця 2.3. Рентабельність операційної діяльності підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування у Волинській області у 2023 році

Тип підприємств	Результат від операційної діяльності, тис. грн.	Витрати операційної діяльності, тис. грн.	Рівень рентабельності (збитковості (-)), %
Тимчасове розміщування й організація харчування	39094,6	549422,4	7,1
великі	—	—	—
середні	22270,6	415534,2	5,4
малі	16824	133888,2	12,6
у тому числі мікропідприємства	8088,4	68359,4	11,8

Примітка. Побудовано автором за даними [9].

Загальний рівень рентабельності операційної діяльності по сфері склав 7,1%. Це підтверджує фінансове оздоровлення та операційну ефективність галузі, оскільки рентабельність є позитивною, що свідчить про перевищення

результатів від операційної діяльності над операційними витратами. Результат від операційної діяльності становив 39 094,6 тис. грн, тоді як витрати операційної діяльності склали 549 422,4 тис. грн.

Операційна діяльність сфери тимчасового розміщування й організації харчування Волинської області у 2023 році є прибутковою (7,1%). Однак галузь характеризується структурною нерівномірністю ефективності: малі та мікропідприємства демонструють значно вищий рівень рентабельності (12,6% та 11,8% відповідно) порівняно з середніми підприємствами (5,4%). Це вказує на те, що ключові резерви операційної ефективності зосереджені саме у сегменті малого бізнесу, який більш успішно конвертує свій обсяг діяльності у прибуток.

На завершальному етапі аналізу вивчено порядок формування показника рентабельності усієї діяльності підприємств даної сфери у регіоні (табл. 2.4).

Таблиця 2.4. Рентабельність усієї діяльності підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування у Волинській області у 2023 році

Тип підприємств	Чистий прибуток (збиток (–)), тис.грн.	Витрати діяльності, тис. грн.	Рівень рентабельності (збитковості (–)), %
Тимчасове розміщування й організація харчування	29816,2	584342	5,1
великі	–	–	–
середні	15310,5	423287,3	3,6
малі	14505,7	161054,7	9
у тому числі мікропідприємства	7128,6	92793,6	7,7

Примітка. Побудовано автором за даними [9].

Загальний рівень рентабельності усієї діяльності по сфері склав 5,1%. Це є позитивним показником, який свідчить про те, що чистий прибуток, отриманий підприємствами, перевищує загальні витрати діяльності, що підтверджує загальну фінансову успішність галузі у 2023 році. Чистий прибуток (сальдо)

усієї діяльності склав 29 816,2 тис. грн, тоді як загальні витрати діяльності становили 584 342,0 тис. грн.

Отже, у 2023 році сфера тимчасового розміщування й організації харчування Волинської області продемонструвала загальну фінансову ефективність з рентабельністю усієї діяльності 5,1%. Ключовим висновком є переважання малих та мікропідприємств за рівнем рентабельності (9,0% та 7,7% відповідно), тоді як середні підприємства мають суттєво нижчий рівень рентабельності (3,6%). Це підтверджує, що саме малий та мікробізнес є рушійною силою відносної фінансової ефективності галузі у даному регіоні.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ТИМЧАСОВОГО РОЗМІЩУВАННЯ Й ОРГАНІЗАЦІЇ ХАРЧУВАННЯ У РЕГІОНІ

3.1. Концептуальні засади підвищення економічної ефективності підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування

Необхідність формування підходів щодо підвищення економічної ефективності підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування обумовлюється самою економічною природою цієї діяльності, у межах якої поєднуються нестабільний попит, висока частка постійних витрат і обмежені можливості оперативного маневру ресурсами. За таких умов ефективність не виникає автоматично як результат зростання обсягів реалізації, а формується через якість управлінських рішень і здатність підприємства контролювати внутрішні економічні процеси.

На відміну від виробничих галузей, підприємства цієї сфери не можуть накопичувати результат діяльності у вигляді запасів, що підвищує чутливість фінансових результатів до коливань завантаженості. Нерівномірність попиту трансформується у нерівномірність грошових надходжень, тоді як значна частина витрат зберігає постійний характер. За відсутності цілісних підходів до підвищення ефективності така диспропорція призводить до зростання операційних ризиків і втрати економічної стійкості навіть за формально достатнього рівня доходів.

Додатковим чинником є трудомісткість діяльності та складність вимірювання віддачі людських ресурсів. Праця персоналу безпосередньо впливає на споживчу цінність послуг, але водночас створює значне навантаження на витратну частину. Це обумовлює потребу в управлінських підходах, які дозволяють узгодити продуктивність, організацію робочого часу та фінансові результати в єдиній економічній логіці.

Необхідність формування таких підходів посилюється й зовнішнім економічним середовищем. Підприємства сфери тимчасового розміщування й організації харчування функціонують у тісному зв'язку з регіональною економікою, рівнем платоспроможного попиту та інтенсивністю ділової активності. За цих умов зростає значення внутрішніх резервів ефективності, які дозволяють компенсувати вплив несприятливих зовнішніх факторів без прямого розширення масштабів діяльності.

Таким чином, формування підходів до підвищення економічної ефективності є не додатковим управлінським завданням, а необхідною умовою виживання і розвитку підприємств цієї сфери. Вони створюють основу для перетворення нестабільного ринкового середовища на керований економічний процес, у межах якого результативність діяльності визначається не випадковими коливаннями попиту, а раціональністю використання ресурсів і послідовністю управлінських рішень.

В таких умовах виникає об'єктивна необхідність формування інструментарію підвищення ефективності підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування. Головною причиною такої потреби є специфіка економічних процесів, у межах яких функціонують підприємства галузі. Їх діяльність відбувається в умовах нестабільного попиту та обмеженої можливості компенсації втрат за рахунок масштабування виробництва. За таких умов інтуїтивне управління не забезпечує стійких результатів, а ефективність набуває керованого характеру лише за наявності чітко структурованих управлінських інструментів.

Водночас висока частка постійних витрат посилює залежність фінансових результатів від рівня завантаженості ресурсів, що потребує інструментів, здатних поєднати операційні рішення з їх економічними наслідками. Без такого інструментарію управлінські дії залишаються фрагментарними і не дозволяють своєчасно виявляти втрати ефективності на ранніх етапах. Додатковим чинником є трудомісткий характер діяльності підприємств цієї сфери, де результат значною мірою визначається організацією праці. Формування

спеціалізованого інструментарію дозволяє перевести управління персоналом з описового рівня у площину економічної оцінки, забезпечуючи зв'язок між продуктивністю, витратами та фінансовими результатами.

Таким чином, інструментарій підвищення ефективності є необхідною умовою трансформації нестабільного ринкового середовища у керований економічний процес, у якому результативність діяльності визначається не випадковими коливаннями попиту, а раціональністю управлінських рішень і узгодженістю внутрішніх процесів (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Функціональний інструментарій підвищення ефективності підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування

Джерело: побудовано автором

Ефективність використання сформованого інструментарію підвищення економічної результативності підприємств сфери тимчасового розміщування й

організації харчування полягає у його здатності трансформувати поточну операційну діяльність суб'єктів господарювання у керований економічний процес. Завдяки поєднанню управлінсько-аналітичного забезпечення, організаційно-економічного механізму та планово-контрольної підсистеми управлінські рішення набувають чіткої економічної логіки й підкріплюються кількісною оцінкою наслідків.

Застосування такого інструментарію дозволяє підвищити прозорість формування фінансових результатів, оскільки взаємозв'язок між завантаженістю ресурсів, витратами та доходами стає вимірюваним і контрольованим. Це знижує ризик неефективних рішень, прийнятих на основі інтуїції, та сприяє раціоналізації використання матеріальних і трудових ресурсів. Важливою перевагою є здатність інструментарію забезпечувати своєчасне виявлення внутрішніх диспропорцій, що дозволяє коригувати діяльність до моменту трансформації проблем у фінансові втрати. Відповідно, узгодженість аналітичних, організаційних і планових елементів підсилює стабільність операційного циклу та створює передумови для підтримання економічної стійкості підприємств.

У підсумку використання такого інструментарію сприяє не лише зростанню поточної ефективності, а й формуванню системного підходу до управління розвитком підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування, орієнтованого на довгострокову результативність і адаптивність до змін умов функціонування.

Такий інструментарій підвищення ефективності дозволяє трансформувати управлінські цілі підприємств з декларативних орієнтирів у економічно вимірювані завдання. Через управлінсько-аналітичне забезпечення цілі деталізуються у показники результативності, що пов'язують бажаний фінансовий результат із конкретними операційними параметрами діяльності. Це усуває розрив між стратегічними намірами та повсякденними управлінськими рішеннями. Водночас планово-контрольні елементи інструментарію дозволяють закріпити управлінські цілі у вигляді ресурсних

обмежень і допустимих відхилень, що дисциплінує використання витрат і підвищує передбачуваність економічних результатів. Таким чином, організаційно-економічний механізм забезпечує розподіл відповідальності за досягнення цілей, перетворюючи їх на об'єкт постійного управління.

Самі ж управлінські цілі, будучи економічно формалізованими, безпосередньо впливають на ефективність через концентрацію управлінських зусиль на ключових джерелах результату. Вони знижують розпорошення ресурсів, підсилюють узгодженість рішень і формують умови, за яких підвищення ефективності стає наслідком системної поведінки підприємства, а не випадкового поєднання сприятливих факторів (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Управлінські цілі підвищення ефективності підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування

Джерело: побудовано автором

Взаємодія операційних і фінансових управлінських цілей створює економічну основу для стійкого підвищення ефективності діяльності підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування. Операційні цілі визначають, як саме організовується процес надання послуг, а фінансові фіксують економічні межі та очікувані результати цієї діяльності. Їх узгодження дозволяє перетворити щоденні управлінські рішення на джерело прогнозованого фінансового ефекту.

Необхідно зазначити, що досягнення операційних цілей, пов'язаних з підвищенням завантаженості підприємства, скороченням втрат часу та оптимізацією використання персоналу, безпосередньо впливає на структуру витрат і рівень доходів. У свою чергу фінансові цілі задають критерії економічної доцільності операційних змін, запобігаючи реалізації рішень, що покращують процеси, але не створюють фінансової віддачі. Такий взаємозв'язок формує механізм внутрішнього відбору управлінських дій за їх економічним результатом. Разом з тим, системна взаємодія цілей також підвищує керованість діяльності підприємства, оскільки фінансові орієнтири трансформуються у конкретні операційні завдання, а результати операцій оцінюються через фінансові наслідки. Це знижує ризик фрагментарного управління та забезпечує концентрацію ресурсів на ключових джерелах ефективності.

У підсумку узгодженість операційних і фінансових цілей дозволяє сформувати замкнений контур управління, у межах якого підвищення ефективності є логічним наслідком раціональної організації процесів і дисципліни у використанні ресурсів, а не випадковим результатом сприятливих умов. При цьому самі управлінські цілі та інструментарій формують організаційно-економічний механізм управління ефективністю підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування через їх взаємну інтеграцію в єдину систему прийняття рішень. Цілі задають економічні орієнтири та очікувані результати діяльності, тоді як інструментарій забезпечує

їх практичну реалізацію через аналітичне обґрунтування, планування та контроль. У результаті формується механізм, у межах якого управлінські дії узгоджуються з ресурсними можливостями та економічними обмеженнями, що забезпечує системне підвищення ефективності та стійкості функціонування підприємств (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування

Джерело: розроблено автором

Таким чином, приходимо до висновку, що ефективність даного механізму управління результативністю підприємств сфери тимчасового розміщування полягає у його здатності забезпечувати узгодженість управлінських рішень із реальними економічними можливостями підприємства. Завдяки поєднанню його складових механізм формує замкнений цикл управління, у межах якого результати діяльності стають передбачуваними та керованими. Це дозволяє мінімізувати втрати ресурсів і підтримувати стабільну економічну ефективність підприємств у умовах змін ринкового середовища.

3.2. Шляхи покращення економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й харчування регіону

Необхідність забезпечення економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й харчування в регіонах обумовлюється їх системною роллю у відтворенні регіональної економічної активності та формуванні мультиплікативних ефектів. Такі підприємства перетворюють локальний попит і мобільність споживачів на грошові потоки, що підтримують зайнятість, доходи та податкову базу, водночас будучи чутливими до коливань кон'юнктури. За відсутності цілеспрямованого розвитку вони швидко втрачають здатність компенсувати шоки попиту, що підриває економічну рівновагу регіонів.

Економічна природа галузі зумовлює високу частку постійних витрат і обмежену можливість масштабування без втрат ефективності. Тому регіональний розвиток тут не зводиться до простого нарощування пропозиції; він вимагає підвищення продуктивності ресурсів, керованості операцій та передбачуваності результатів. У термінах мікроекономіки йдеться про зниження середніх витрат за рахунок кращого використання наявних потужностей і зменшення інформаційної асиметрії у прийнятті рішень.

Важливим чинником є також просторове закріплення попиту: доходи населення, ділова активність і транспортна доступність формують різні траєкторії розвитку для окремих територій. Це робить необхідним регіонально орієнтовані підходи, які дозволяють узгодити структуру послуг із реальною місткістю ринку. Без такого узгодження виникають надлишкові потужності, падіння рентабельності та витіснення ефективних операторів.

Крім того, підприємства цієї сфери виконують роль «економічних вузлів», з'єднуючи суміжні види діяльності через попит на товари й послуги. Підтримка їх розвитку посилює координацію локальних ланцюгів створення вартості та знижує транзакційні витрати в регіоні. Отже, забезпечення економічного розвитку підприємств тимчасового розміщування й харчування є раціональною

відповіддю на потребу стабілізації регіональних економік: воно переводить нестабільні потоки попиту у керовані результати, підвищує ефективність використання ресурсів і зміцнює довгострокову стійкість територій.

Економічний розвиток підприємств сфери тимчасового розміщування й харчування на регіональному рівні може бути забезпечений через формування узгодженої системи економічних стимулів, управлінських рішень і інституційної координації, що враховує реальну місткість регіональних ринків. При цьому ключовим є не просте розширення пропозиції, а підвищення ефективності використання наявних ресурсів і зниження структурних обмежень, які стримують результативність підприємств.

Першочерговим напрямом є узгодження діяльності підприємств із регіональними параметрами попиту. Це передбачає орієнтацію на локальну платоспроможність, ділову активність і просторову концентрацію споживачів. За таких умов економічний розвиток досягається через зростання завантаженості існуючих потужностей, що дозволяє знижувати середні витрати та підвищувати рентабельність без значних капіталовкладень. Важливу роль при цьому відіграє формування регіонального середовища, сприятливого для інвестицій у підвищення продуктивності. Йдеться не лише про фінансову підтримку, а насамперед про зменшення транзакційних витрат, передбачуваність правил ведення бізнесу та координацію дій між суб'єктами господарювання. У такому середовищі підприємства отримують стимули до впровадження ефективніших моделей управління витратами, персоналом і операційними процесами.

Економічний розвиток також забезпечується через поширення управлінських практик, що підвищують керованість результатів на мікрорівні. На регіональному рівні це проявляється у створенні умов для порівняльного аналізу діяльності підприємств, обміну досвідом та формування спільних стандартів економічної результативності. Такий підхід знижує інформаційну асиметрію та сприяє раціональнішому розподілу ресурсів.

У підсумку економічний розвиток підприємств сфери тимчасового розміщування й харчування на регіональному рівні досягається не через адміністративне втручання, а через формування економічних умов, за яких ефективна поведінка стає вигідною. Саме поєднання ринкових стимулів, регіональної координації та внутрішньої управлінської дисципліни забезпечує стійке зростання результативності й довгострокову економічну життєздатність цих підприємств.

Якщо вести мову про розвиток підприємств сфери тимчасового розміщування й харчування Волинської області, то на нашу думку їх розвиток доцільно було б планувати, виходячи з мікроекономічної логіки обмежених ресурсів, просторової специфіки регіону та необхідності перетворення нестабільного попиту на передбачуваний економічний результат. Зокрема, такий розвиток слід розглядати не як розширення масштабів діяльності за будь-яку ціну, а як процес підвищення ефективності використання наявних факторів виробництва. При цьому доцільно виділити наступні стратегічні напрямки розвитку підприємств даної галузі:

1. Підвищення завантаженості існуючих потужностей. Для Волинської області, де значна частина підприємств має малий і середній масштаб, саме рівень використання номерного фонду, закладів харчування та персоналу визначає граничну ефективність діяльності. Розвиток у цьому контексті означає оптимізацію режимів роботи, узгодження пропозиції з реальними потоками споживачів та зменшення простоїв ресурсів, що дозволяє знижувати середні витрати без додаткових капітальних вкладень.

2. Структурна диверсифікація послуг у межах наявної інфраструктури. Для регіону характерна нерівномірність попиту, що зумовлює доцільність розвитку додаткових сервісних пропозицій, здатних підвищувати грошову віддачу з кожної одиниці ресурсу. У мікроекономічному вимірі це означає зростання граничного доходу від використання вже залучених активів, а не збільшення їх кількості.

3. Підвищення керованості витрат. Для підприємств Волинської області розвиток значною мірою пов'язаний із переходом від інтуїтивного контролю витрат до системного управління їх структурою. Раціоналізація постійних витрат, оптимізація використання трудових ресурсів і зменшення непродуктивних витрат створюють внутрішні резерви розвитку, які не залежать від зовнішніх умов попиту.

4. Посилення економічної гнучкості господарської діяльності. У регіональному контексті це означає здатність підприємств швидко адаптуватися до змін у структурі попиту, ділової активності та мобільності споживачів. Гнучкість проявляється через змінність форматів обслуговування, адаптацію операційних процесів і коригування витрат у короткостроковому періоді, що знижує ризик втрати ефективності в умовах коливань ринку.

5. Підвищення управлінської результативності на рівні окремих підприємств. Для Волинської області, де значна частина бізнесу має сімейний або напівформалізований характер, розвиток полягає у переході до більш чіткої організації внутрішніх процесів, розподілу відповідальності та економічної оцінки управлінських рішень. У термінах економічної теорії це означає зниження внутрішніх транзакційних витрат.

6. Координація розвитку – підприємства сфери тимчасового розміщування й харчування Волинської області функціонують у спільному економічному просторі, де дії окремих суб'єктів впливають на загальну місткість ринку. Узгодження пропозиції, формування локальних стандартів результативності та використання порівняльної економічної інформації підсилюють ефект масштабу на регіональному рівні без централізованого втручання.

У підсумку можна стверджувати, що напрями розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й харчування Волинської області мають бути орієнтовані на інтенсивне, а не екстенсивне зростання. Тому саме функціональне поєднання підвищення завантаженості ресурсів, ефективного контролю витрат та управлінської дисципліни здатне сформувати економічно

раціональну траєкторію розвитку, за якої підприємства області будуть здатними забезпечувати стабільну ефективність і довгострокову життєздатність.

Оптимістичність таких прогнозів базується на наявності ряду функціональних переваг підприємств сфери тимчасового розміщування й харчування Волинської області. Такі переваги формуються під впливом просторових, організаційних і операційних характеристик, що створюють потенціал для ефективного розвитку за умови раціонального управління. У мікроекономічній логіці зазначені переваги проявляються через нижчі альтернативні витрати, вищу адаптивність і можливість гнучкого поєднання ресурсів. До їх числа наразі варто віднести наступні:

- компактність і відносно невеликий масштаб більшості підприємств, що знижує інерційність управління. Це також дозволяє швидко коригувати операційні рішення, режими роботи та структуру послуг у відповідь на зміну попиту, мінімізуючи втрати від простою ресурсів. За таких умов граничні витрати адаптації є нижчими, ніж у великих мережевих структурах;

- функціональна універсальність наявної інфраструктури – підприємства регіону часто поєднують кілька видів сервісу в межах однієї матеріальної бази, що створює можливість підвищення віддачі активів без додаткових інвестицій. Це також дозволяє збільшувати грошовий потік з одиниці ресурсу та підвищувати ефективність використання основних фондів;

- висока керованість операційних процесів, оскільки безпосередня участь власників або керівників у поточній діяльності зменшує інформаційні розриви між прийняттям рішень і їх реалізацією. Це призводить до зниження внутрішніх транзакційних витрат і підвищення ефективності управління операційною діяльністю таких підприємств;

- просторово-логістична зручність регіону, що забезпечує стабільний, хоча й помірний потік споживачів. Це створює передумови для прогнозованої завантаженості та дозволяє формувати більш стійкі операційні моделі без надмірного ризику.

У сукупності усі зазначені функціональні переваги створюють умови, за яких ефективний розвиток підприємств Волинської області може досягатися не через масштабування, а через підвищення результативності використання наявних ресурсів і гнучкість управлінських рішень. На основі цього виникає можливість сформулювати комплексну систему заходів, яка б забезпечила покращення економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й харчування регіону (рис. 3.4).

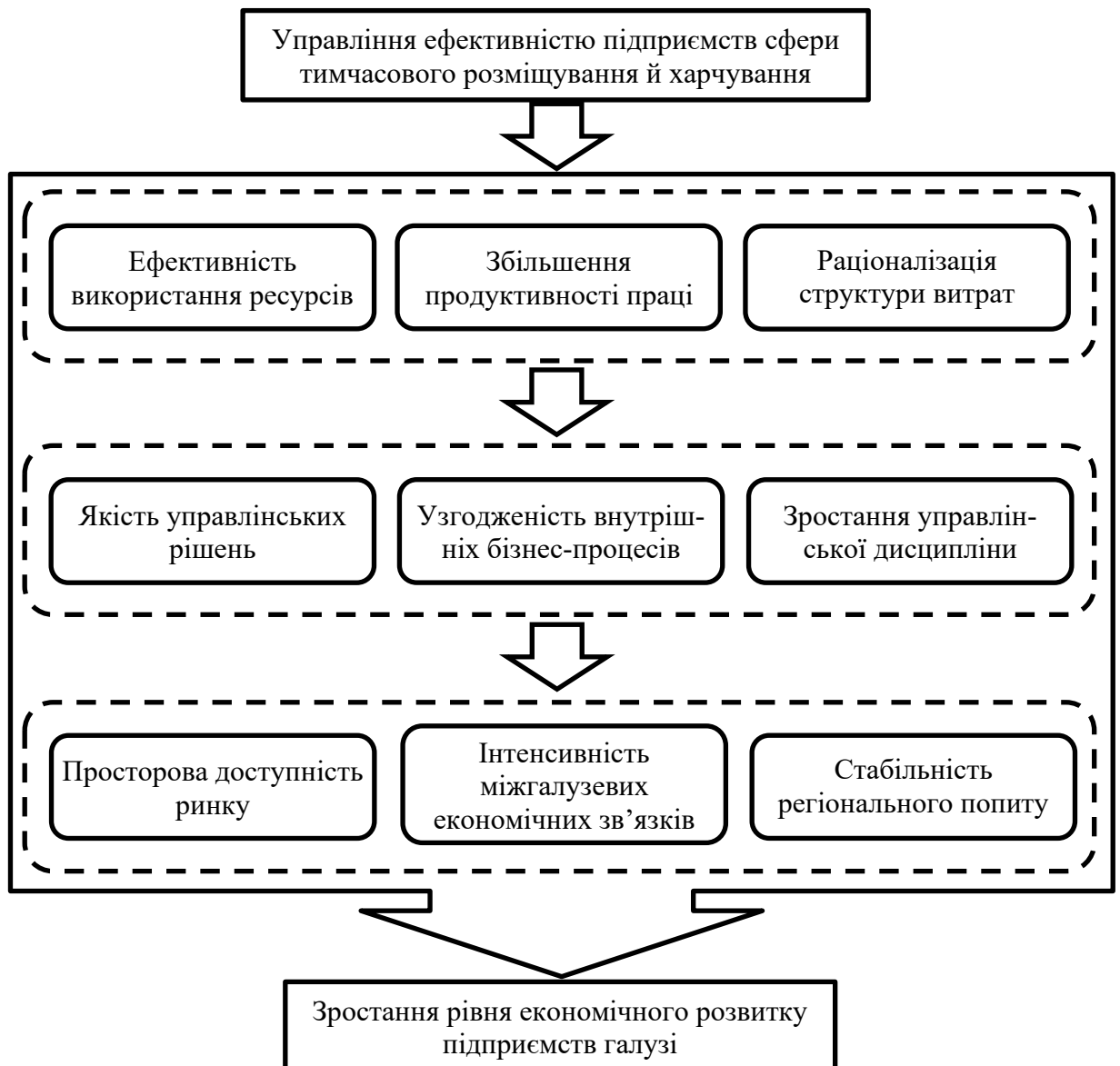

Рис. 3.4. Напрями покращення економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й харчування Волинської області

Джерело: розроблено автором

Ефективність пропонованих напрямів зростання економічного розвитку підприємств галузі Волинської області підтверджується їх здатністю безпосередньо впливати на ключові параметри результативності за умов обмежених ресурсів. Реалізація цих напрямів орієнтована на інтенсивне зростання, коли приріст економічного результату досягається не через розширення масштабів діяльності, а через підвищення віддачі наявних факторів виробництва. Це забезпечує стійкий ефект навіть за помірної динаміки попиту.

Такий підхід сприяє формуванню внутрішнього механізму самопідсилення розвитку, оскільки зростання результативності окремих підприємств трансформується у стабілізацію фінансових потоків і підвищення керованості операцій на регіональному рівні. У такій конфігурації зменшується чутливість підприємств до зовнішніх коливань, а економічний розвиток набуває передбачуваного характеру. Крім того, поєднання внутрішніх і просторових ефектів створює умови для накопичення позитивних змін у часі. Підприємства отримують можливість послідовно підвищувати ефективність без різких структурних зрушень, що особливо важливо для Волинської області з переважанням малого і середнього бізнесу. У підсумку запропоновані напрями забезпечують економічно раціональну траєкторію розвитку, орієнтовану на довгострокову стабільність і результативність.

Таким чином, приходимо до висновку, що підвищення рівня економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й харчування регіону потребує системного, а не фрагментарного підходу. Обґрунтовані шляхи розвитку формують цілісну логіку інтенсивного зростання, за якої ключовим джерелом результативності виступає підвищення віддачі наявних ресурсів, а не їх просте нарощування. Запропоновані напрями створюють передумови для зменшення залежності підприємств від зовнішніх коливань попиту та посилюють керованість їх господарської діяльності. Важливою перевагою є поєднання внутрішніх управлінських рішень із регіональними умовами функціонування, що дозволяє узгодити інтереси окремих суб'єктів із загальною економічною динамікою Волинської області.

ВИСНОВКИ

1. Запропоновано власне визначення сфери тимчасового розміщування й організації харчування, яка являє собою сукупність підприємницьких видів діяльності, спрямованих на надання послуг короткострокового проживання та забезпечення споживачів готовими до споживання стравами і напоями, які формують завершений сервісний продукт, орієнтований на задоволення побутових, ділових і соціально-економічних потреб населення та відвідувачів у конкретному просторово-часовому середовищі.

2. Встановлено, що підприємства сфери тимчасового розміщування й організації харчування функціонують як складна економічна система, у якій поєднуються сервісна орієнтація, ресурсна обмеженість і висока залежність від зовнішнього середовища. Узагальнення теоретичних підходів дозволяє розглядати цю сферу не лише як сукупність окремих видів діяльності, а як цілісний сегмент регіональної економіки, результативність якого визначається рівнем узгодженості внутрішніх процесів і здатністю адаптації до змін ринкової кон'юнктури.

3. Визначено, що оцінювання економічної ефективності підприємств сфери гостинності потребує системного підходу, орієнтованого на врахування багатовимірного характеру їх господарської діяльності. При цьому ефективність у даній сфері не може бути зведена до окремих фінансових результатів, а формується як результат узгодженої дії операційних, ресурсних та організаційних рішень.

4. З'ясовано, що закордонний досвід управління підприємствами сфери тимчасового розміщування й організації харчування має важливе прикладне значення для формування більш результативної управлінської практики в Україні. Його аналітична цінність полягає у можливості переосмислення вітчизняних підходів до управління з позицій системності, прогнозованості та економічної раціональності, а не у формальному перенесенні окремих управлінських моделей. Узагальнення зарубіжних підходів дозволяє зробити

висновок, що підвищення ефективності діяльності підприємств досягається через поєднання фінансової дисципліни, керованості операцій та гнучкості адаптації до ринкових коливань.

5. Сфера тимчасового розміщення й організації харчування Волинської області демонструє тенденцію до концентрації у сегменті мікро- та малих підприємств, які забезпечують її функціонування, особливо в умовах економічної турбулентності. Загальне скорочення кількості підприємств після 2010 року та стагнація на рівні близько 94–98 одиниць у 2022–2023 роках свідчать про обмежений потенціал для екстенсивного зростання і потребу в підтримці стійкості наявних мікропідприємств. Відсутність великих і мінімальна присутність середніх підприємств можуть вказувати на недосконалу інвестиційну привабливість для масштабних проектів у цьому секторі.

6. Динаміка зайнятості у сфері гостинності Волинської області характеризується істотним зниженням загальної кількості робочих місць та одночасним зростанням ролі мікропідприємств у забезпеченні зайнятості. Це свідчить про фрагментацію ринку праці галузі та його децентралізацію: великі та середні підприємства, які були основними роботодавцями на початку періоду, або значно скоротили штати, або залишили ринок, тоді як мікропідприємства виявили вищу стійкість і стали домінуючим фактором у збереженні зайнятості в секторі.

7. Витрати на оплату праці номінально зросли у декілька разів (до 104,8 млн грн), але їхня частка у загальних регіональних витратах критично знизилася (до 0,6%). Середні витрати на оплату праці на одного працівника демонстрували сильну кореляцію з мінімальною заробітною платою, що свідчило про низьку маржинальність та обмеженість ресурсів для значного підвищення кваліфікаційних виплат до 2022 року. Різкий стрибок коефіцієнта перевищення мінімальної заробітної плати у 2023 р. (до 1,42) сигналізує про посилення конкуренції за робочу силу.

8. Найважливішим показником є перехід від хронічної збитковості (пик у - 35,7 млн грн у 2021 р.) до значної чистої прибутковості у 2023 році (29 816,2

тис. грн). Рівень рентабельності операційної діяльності також відновився з критичного мінімуму (-9,5% у 2021 р.) до 7,1% у 2023 р. Найвищу операційну ефективність (рентабельність 11,8%-12,6%) продемонстрували малі та мікропідприємства, тоді як середні підприємства забезпечили найбільший абсолютний чистий прибуток і 100% прибутковість.

9. Визначено, що ефективність запропонованого організаційно-економічного механізму управління результативністю підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування полягає у його здатності забезпечувати узгодженість управлінських рішень із реальними економічними можливостями підприємства. Завдяки поєднанню його складових механізм формує замкнений цикл управління, у межах якого результати діяльності стають передбачуваними та керованими. Це дозволяє мінімізувати втрати ресурсів і підтримувати стабільну економічну ефективність підприємств у умовах змін ринкового середовища.

10. Доведено, що підвищення рівня економічного розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й харчування регіону потребує системного, а не фрагментарного підходу. Обґрунтовані шляхи розвитку формують цілісну логіку інтенсивного зростання, за якої ключовим джерелом результативності виступає підвищення віддачі наявних ресурсів, а не їх просте нарощування. Це створює передумови для зменшення залежності підприємств від зовнішніх коливань попиту та посилюють керованість їх господарської діяльності. Важливою перевагою є поєднання внутрішніх управлінських рішень із регіональними умовами функціонування, що дозволяє узгодити інтереси окремих суб'єктів із загальною економічною динамікою Волинської області.

Отже, висунута гіпотеза підтверджена за результатами даного дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова А. Г. Еко-тренд в сфері гостинності: економічні та соціальні аспекти. *Ефективна економіка*. 2020. №5.
2. Баженова С., Пологовська Ю., Канцур І. Розвиток готельно-ресторанного бізнесу в умовах сьогодення. *Економіка та суспільство*. 2022. №38.
3. Банєва І. О., Сіра Е. О., Коваль О. Д. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в ресторанному бізнесі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. №4. С. 5-10.
4. Батченко Л. В., Гончар Л. О., Гуль Є. А. Особливості економічного стратегування підприємств у сфері гостинності. *Економіка та суспільство*. 2022. №45.
5. Бойко М. Г., Гопкало Л. М. Організація готельного господарства : підручник. Київ : Київський національний торгово-економічний університет, 2006. 448 с.
6. Волинь 2021. Статистичний щорічник. Луцьк : Головне управління статистики у Волинській області. 2022. 411 с.
7. Волинь 2023. Статистичний щорічник. Луцьк : Головне управління статистики у Волинській області. 2024. 320 с.
8. Гакова М. В. Управління підприємствами готельно-ресторанного господарства: сутність та специфіка. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. №13(1). С. 55–60.
9. Головне управління статистики у Волинській області : офіційний веб-сайт. URL: <https://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 15.11.2025).
10. Гончар Л. О. Стратегічне управління змінами у сфері послуг: теоретико-методологічні та практичні аспекти: монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 340 с.

11. Горіна Г. О., Бочарова Ю. Г., Крижимінська Є. Г. Соціально-економічні індикатори розвитку туризму у країнах ЄС. *Торгівля і ринок України*. 2021. №1(49). С. 105-115.
12. Грищенко С. І. Туристична індустрія України: аналіз тенденцій та чинників розвитку в координатах повоєнного відновлення. *Економіка та суспільство*. 2023. №52.
13. Дащук Ю. Є. Напрямки дослідження конкурентоспроможності туристичних дестинацій. *Економічний форум*. 2023. № 10. С. 11–17.
14. Дишкантюк, О. В. Теоретичні основи функціонування індустрії гостинності. *Економіка: реалії часу*. 2017. №6(22). С. 96-101.
15. Жук П. В. Оцінювання конкурентоспроможності туристично-рекреаційної сфери регіону: наукові підходи. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2022. №4(156). С. 22-28.
16. Кравців В. С., Жук П. В. Методичні рекомендації щодо оцінки конкурентоспроможності туристично-рекреаційної сфери. *Економіка України*. 2023. №7. С. 43–56.
17. Кувіка Г. О., Черчик Л. М. Сфера гостинності України: теорія, методологія, стратегічні напрями відновлення конкурентоспроможності : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2025. 324 с.
18. Лохман Н. В. Розвиток індустрії гостинності: сучасний погляд. Монографія. Кривий Ріг : ДонНУЕТ. 2021. 170 с.
19. Мальська М. П., Пандяк І. Г. Готельний бізнес: теорія та практика. Підручник. 2- вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 472 с.
20. Моргулець О. Б., Нищенко О. В. Готельно-ресторанний бізнес України у довоєнний, воєнний та післявоєнний період. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*. 2023. №8. С. 88-96.
21. Нагернюк Д. В., Коваленко Л. Г., Особливості сфери гостинності: дефініція поняття «гостинність». *Інфраструктура ринку*. 2021. №59. С. 50–54.
22. Нездоймінов С. Г. Стратегічні підходи до управління бізнесом сфери гостинності в умовах повоєнного відновлення / Перспективи розвитку туризму

в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія. Видання десяте / за наук. ред. проф. Матвійчук Л. Ю., проф. Барського Ю. М., доц. Лепкого М. І. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. С. 60-72.

23. Подзізей О. О., Шматковська Т.О. Теоретичні засади відновлення конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 82. № 3. С. 12–18.

24. Помаза-Пономаренко А. Л. Розвиток туризму в Україні у воєнний та післявоєнний періоди. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : Публічне управління та адміністрування*. 2022. Том 33(72). № 5.

25. Роїк О. Р., Недзвецька О. В. Шляхи розвитку туристичної сфери України у воєнний період. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2022. №46.

26. Сушко Н. В. Сучасні тенденції розвитку гостинної індустрії: проектний підхід. *Економіка та суспільство*. 2022. №40.

27. Тарасюк Г. М. П'янков В. С. Індустрія гостинності України: становлення та розвиток. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. №43. С. 140-143.

28. Тищенко С. В. Цифрові технології в індустрії гостинності. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2021. №7. С. 131-139.

29. Шматковська Т. О., Коробчук Т. І. Фінансові аспекти відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62.

30. Шматковська Т. О., Мостовенко Н. А. Організаційно-економічні та фінансові засади відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1. Динаміка кількості підприємств у сфері тимчасового розміщення
й організації харчування у Волинській області за 2010-2023 роки

Вид діяльності	Рік	Всього	У тому числі			
			великі	середні	малі	з них мікропідприємства
Тимчасове розміщення й організація харчування	2010	144	0	6	138	85
	2015	125	0	3	122	100
	2020	106	0	2	104	88
	2021	117	0	2	115	97
	2022	94	0	4	90	82
	2023	98	0	4	94	85
Всього	2010	5202	7	368	4827	3873
	2015	5600	7	288	5305	4509
	2020	6047	8	365	5674	4782
	2021	6280	11	355	5914	5013
	2022	5202	14	330	4858	4021
	2023	5975	11	341	5623	4750

Джерело: [9].

Додаток Б

Таблиця Б.1. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності у Волинській області за 2010-2023 роки

Вид діяльності	Рік	Всього	У тому числі			
			великі	середні	малі	з них мікропідприємства
Всього	2010	37912	15301,9	17245,1	5365	1709,4
	2015	83724,7	36793,1	33704,2	13227,4	4484,5
	2020	178508,7	40921,7	103340	34246,7	10795,9
	2021	238567,7	63272,2	132328	42967,2	14462,6
	2022	263097,5	73782,5	140987	48328,3	15453,7
	2023	289303,8	70560,8	160567	58176,1	18537,6
Тимчасове розміщення й організація харчування	2010	116,5	—	58,2	58,3	14,8
	2015	118,6	—	32,8	85,8	30,1
	2020	212	—	к	к	45,3
	2021	373,9	—	к	к	55,2
	2022	348,9	—	243,3	105,6	63,8
	2023	600	—	437,3	162,7	88,4

Джерело: [9].

Додаток В

Таблиця В.1. Фінансові результати до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності у Волинській області за 2010-2023 роки

Вид діяльності	Рік	Всього	У тому числі			
			великі	середні	малі	з них мікропідприємства
Всього	2010	243117,1	618070	-68448,7	-306504,2	-187946,4
	2015	-3180112,8	256951	-2510237,1	-926826,7	-826469,7
	2020	2529807,8	-795121	3999284,6	-674355,8	368495,2
	2021	9795688,3	2618173	5273575,5	1903939,8	882172,2
	2022	4326683,2	787083	3483979,7	55620,5	-62892,3
	2023	10671568,6	1476045	7313574,8	1881948,8	1005548,3
Тимчасове розміщення й організація харчування	2010	-6341,7	—	985	-7326,7	-1555
	2015	-35807,4	—	-2185	-33622,4	-39640,7
	2020	-12056,2	—	к	к	1145,3
	2021	-35723,8	—	-36218,3	494,5	-2682,9
	2022	18963,1	—	23270,9	-4307,8	-6163,4
	2023	36660	—	20729,5	15930,5	7590,1

Джерело: [9].